

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO V
OLOMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

**PŘÍRODNÍ ŽIVLY V RUSKÝCH A ANGLICKÝCH
FRAZEOLOGISMECH**

Natural elements in Russian and English phraseologisms

Природные стихии в русских и английских фразеологизмах

Bakalářská práce – v českém jazyce

VYPRACOVAL: Marek Žouželka

VEDOUCÍ PRÁCE: prof. Ludmila Stěpanova, Csc.

2015

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně a uvedl všechny použité
prameny.

V Olomouci, 13.4.2015

podpis

Děkuji prof. Ludmile Stěpanové, Csc. za konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní bakalářské práce poskytla.

podpis

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1.1 Frazeologie.....	9
1.1.1 Česká frazeologie	10
1.1.2 Ruská frazeologie	11
1.1.3 Anglická frazeologie	12
1.2 Frazeologická jednotka.....	13
1.3 Funkce frazeologizmu	14
1.4 Vlastnosti frazeologizmu.....	15
1.5 Klasifikace frazeologizmů.....	16
1.5.1 Sémantická klasifikace.....	16
1.5.2 Klasifikace podle míry ekvivalence	17
2 PRAKTICKÁ ČÁST.....	19
2.1 Frazeologizmy s komponentem вода / water.....	21
2.1.1 Úplné nebo částečné ekvivalenty.....	21
2.1.2 Relativní ekvivalenty.....	22
2.1.3 Frazeologické analogy.....	23
2.1.3.1 Ruské analogy obsahující komponent вода.....	23
2.1.3.2 Anglické analogy obsahující komponent water.....	23
2.1.4 Neekvivalentní frazeologizmy.....	24
2.1.4.1 Neekvivalentní ruské frazeologizmy.....	24
2.1.4.2 Neekvivalentní anglické frazeologizmy.....	25
2.2 Frazeologizmy s komponentem огонь / fire.....	26
2.2.1 Úplné nebo částečné ekvivalenty.....	27
2.2.2 Relativní ekvivalenty.....	28
2.2.3 Frazeologické analogy.....	29
2.2.3.1 Ruské analogy obsahující komponent огонь.....	29
2.2.3.2 Anglické analogy obsahující komponent fire.....	29
2.2.4 Neekvivalentní frazeologizmy.....	30
2.2.4.1 Neekvivalentní ruské frazeologizmy.....	30

2.2.4.2 Neekvivalentní anglické frazeologizmy.....	31
2.3 Frazeologizmy s komponentem воздух / air a jejich deriváty	32
2.3.1 Úplné nebo částečné ekvivalenty.....	32
2.3.2 Relativní ekvivalenty.....	33
2.3.3 Frazeologické analogy.....	34
2.3.3.1 Ruské analogy obsahující komponent воздух.....	34
2.3.3.2 Anglické analogy obsahující komponent air.....	34
2.3.4 Neekvivalentní frazeologizmy.....	35
2.3.4.1 Neekvivalentní ruské frazeologizmy.....	35
2.3.4.2 Neekvivalentní anglické frazeologizmy.....	36
2.4 Frazeologizmy s komponentem земля / earth.....	36
2.4.1 Úplné nebo částečné ekvivalenty.....	37
2.4.2 Relativní ekvivalenty.....	37
2.4.3 Frazeologické analogy.....	38
2.4.3.1 Ruské analogy obsahující komponent земля.....	38
2.4.3.2 Anglické analogy obsahující komponent earth.....	39
2.4.4 Neekvivalentní frazeologizmy.....	39
2.4.4.1 Neekvivalentní ruské frazeologizmy.....	39
2.4.4.2 Neekvivalentní anglické frazeologizmy.....	40
2.5 Frazeologizmy s komponentem ветер / wind.....	41
2.5.1 Úplné nebo částečné frazeologizmy.....	41
2.5.2 Relativní frazeologizmy.....	42
2.5.3 Frazeologické analogy.....	43
2.5.3.1 Ruské analogy obsahující komponent ветер.....	43
2.5.3.2 Anglické analogy obsahující komponent wind.....	44
2.5.4 Neekvivalentní frazeologizmy.....	44
2.5.4.1 Neekvivalentní ruské frazeologizmy.....	45
2.5.4.2 Neekvivalentní anglické frazeologizmy.....	45
ZÁVĚR.....	47
РЕЗЮМЕ.....	49
POUŽITÁ LITERATURA.....	54
POUŽITÉ SLOVNÍKY.....	55

INTERNETOVÉ ZDROJE.....	56
PŘÍLOHA.....	57
ANOTACE	76

ÚVOD

Frazeologie je důležitou částí každého jazykového systému. Frazeologizmy jsou spjaty se způsobem života a kulturou určitého národa a odrážejí jeho specifické vidění světa. Významnou složkou jazykového obrazu světa jsou i přírodní živly, a právě frazeologizmy s názvy přírodních živlů budou předmětem této bakalářské práce.

Cílem práce je tedy srovnávací popis frazeologických jednotek s názvy přírodních živlů v ruštině a angličtině, zjištění jejich shodných a rozdílných rysů. Dílčími úkoly práce jsou následující: dát obecné informace o frazeologii jako o vědní disciplíně, které nám pomohou v ucelení přehledu ruských a anglických frazeologizmů obsahujících názvy přírodních živlů, shromáždit co největší počet takových frazeologizmů, klasifikovat je do určitých skupin podle významu, struktury a obraznosti, objasnit jejich význam a u některých také dát jejich etymologický výklad, analyzovat je a porovnat. Tím bude dosaženo systematického přehledu ruských a anglických frazeologizmů z této oblasti.

Práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. V teoretické části jsou popsány základní termíny frazeologie, její předmět bádání, jsou objasněny kategoriální příznaky její jednotky, tedy frazeologizmu. Dále je nastíněna historie jak ruské a anglické, tak i české frazeologie. Teoretická část je završena klasifikacemi, které se stávají opěrným bodem pro praktickou část.

V praktické části jsou aplikovány teoretické poznatky z první části práce. Shromážděný materiál (kolem 400 excerpt v ruském a anglickém jazyce) je analyzován a klasifikován dle míry ekvivalence ruských frazeologizmů anglickým. Tato klasifikace je utvořena na základě shody obraznosti, na základě strukturní, sémantické a formální shody. U frazeologizmů, které nemají svůj ekvivalent v druhém jazyce, je uvedeno jejich vysvětlení v češtině.

Největší přínos pro shromažďování jazykového materiálu k této práci má *Rusko-český frazeologický slovník* (Stěpanova, 2007), odkud byla excerpována většina frazeologizmů. Dalším podkladovým materiálem se staly dva stejnojmenné slovníky

A. V. Kunina pod názvem *Англо-русский фразеологический словарь* z let 1956 a 1984 a také *Česko-anglický frazeologický [a] idiomatický slovník* (Řešetka, 1999).

V teoretické části bylo čerpáno především z děl *Основы фразеологии русского языка* (Молотков, 1977), *Фразеология современного русского языка* (Шанский, 1963), a také z učebnice *Ruská frazeologie pro Čechy* (Mokienko, Stěpanova, 2008) či z knihy *Frazeologie a idiomatika česká a obecná* (Čermák, 2007) a dalších.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Frazologie

Termín *frazologie* vznikl z řeckých slov φράσις (phrasis, tedy „výraz“, „vyjádření“) a λογος (logos, tedy „slovo“, „pojem“). Systém frazeologizmů je zkoumán nejen ze synchronního hlediska, ale také z diachronního: je zkoumána i jeho historie a vývoj. Frazologie jakožto lingvistická disciplína vzniká v 20. století, lze ji tedy považovat za poměrně mladou disciplínu, na rozdíl např. od gramatiky.

Frazologie hraje v jazyce velkou roli. Vedle gramatiky je slovní zásoba, která zahrnuje jednoslovné lexémy a víceslovné frazémy, základem každého jazyka. Frazeologizmy mají pro výzkum jazyka zvláštní hodnotu, neboť se málo mění a jsou svědectvím mnoha historických procesů. „Frazeologické obraty bereme jako celek, a to jako celek již předem ustálený. <...> Ve frazeologismech jsou slova na sebe významově vázána, a to již předem, nikoli až v aktuálním užití. Významová samostatnost jednotlivých slov je v nich oslabena nebo vůbec zrušena“ (Bečka, 1979: 321). F. Čermák uvádí, že: „Samy frazémy a idiomy mají svůj význam a/nebo funkci, jsou však vždy nějak anomální a vymykají se tedy běžným jazykovým pravidlům sémantickým a/nebo gramatickým“ (Čermák, 2007: 13).

Ve frazémách je tak výrazně posunut původní význam slov v nich obsažených. Například ruský frazeologismus „забьём козла“ by se doslovně přeložil jako „zabijeme kozla“, zde se však význam posouvá a slovní spojení v ruské tradici znamená „zahrajeme si domino“ (Mokienko, Stěpanova, 2008: 7).

Za zakladatele frazeologie jakožto vědní disciplíny je považován švýcarský lingvista Charles Bally¹. Tato vědní disciplína se začala plně rozvíjet až v druhé polovině 20. století. Tento fakt ukazuje na to, že se jedná o poměrně novou jazykovědnou disciplínu. Velký přínos do frazeologie je připisován i V. V. Vinogradovovi², jehož práce daly studiu frazeologie ruského i dalších evropských jazyků nový impuls.

1 **Charles Bally** – významný švýcarský lingvista začátku 20. století, žák F. de Saussura, spolu s Albertem Sechehayem vydává „Kurs obecné lingvistiky“.

2 **Viktor Vladimirovič Vinogradov** – ruský lingvista, literární vědec, doktor filologických věd

Slovo *frazeologie* nenesou pouze význam vědní disciplíny, termín *frazeologie* také označuje souhrn samotných frazémů neboli frazeologických jednotek (FJ). Tyto frazeologické jednotky nebývají nijak rozsáhlé, dlouhé, nepřehledné, a proto také přispívají k principu jazykové ekonomie.

Frazeologie nemá jednotnou definici, existuje jich mnoho a také se liší. V této práci uvádíme jen některé definice, jako například definici N. M. Šanského³: „Фразеология – это раздел науки о языке, изучающий фразеологическую систему языка в её современном состоянии и историческом развитии“ (Шанский, 1985:4). Josef Václav Bečka uvádí, že: „Frazeologie je soubor ustálených spojení, tzv. frazeologických obrátů neboli frazeologismů“ (Bečka, 1979: 321). V. V. Vinogradov definoval frazeologii jako „систему устойчивых, воспроизводимых экспрессивных словосочетаний, обладающих, как правило, целостным значением, которая включает в себя фразеологические сращения и единства“ (cit. podle: Mokienko, Stěpanova, 2008: 24).

1.1.1 Česká frazeologie

Jestliže budeme brát v úvahu českou historii, geografickou polohu, národní specifika aj., bude logické, že původní české frazeologizmy neobsahují komponenty s např. námořní tematikou. „... na první pohled lze říct, že široce a volně řečeno je co do své skladby česká idiomatika a frazeologie svou významnou historickou částí rustikální, zemědělská...“ (Čermák, 2007: 24).

Za jednu z prvních zmínek o přísloví (a tedy i o frazeologii) je považována *Sbírka přísloví* od Smila Flašky z Pardubic (žil ve 14. století). Dalším důležitým dílem je *Moudrost starých Čechů* napsaná Janem Ámosem Komenským v první polovině 17. století, která se jeví sbírkou asi 2000 pořekadel a přísloví. Objevuje se v ní také definice přísloví: „krátké a mrštné propovědění, v němž se jiné praví a jiné rozumí a používá se „pro ozdobu řeči““ (cit. podle: Zaorálek 2009). Mnoho přísloví z *Moudrosti starých Čechů* se objevilo již dříve v knize *Prísloví česká, Aneb Adagia Bohemica* od Jakuba Srnce z Varvažova. Další významné práce jsou již z období Národního obrození, tématem frazeologie se zabýval hlavně J. Dobrovský (*Českých přísloví sbírka*)

3 Nikolaj Maximovič Šanskij – ruský specialista na lexiku, frazeologii, doktor filologických věd

nebo F. Čelakovský (*Mudroslovní národu slovanského ve příslovích. Připojena jest sbírka prstonárodních českých pořekadel*).

Frazeologie se na našem území značně rozvíjí až v 20. století, a to především zásluhou Jaroslava Zaorálka, Jindřicha Pokorného, Valerije Mokienka a nebo Františka Čermáka. I jejich zásluhou vzniká na území České republiky řada děl zabývajících se frazeologií, mj. i frazeologické slovníky. Definice frazeologie se v české literatuře poprvé objevuje až v *Průručním slovníku naučném*, který byl vydán v 60. letech 20. století. Podle našeho názoru v posledním desetiletí dobře charakterizuje frazeologii F. Čermák: „Disciplína idiomatiky a frazeologie (dále IF) se zabývá studiem a popisem frazémů a idiomů všech úrovní, kvůli jejich početnosti především však studiem lexémů víceslovných. <...> Míněna je každá rovina, jejíž jednotky jsou nadány významem (sémantikou)“ (Čermák, 2007: 25).

1.1.2 Ruská frazeologie

První zmínky o příslovích a rčení se objevují již v 18. století díky M. V. Lomonosovi⁴. Ještě před vznikem frazeologických slovníků byla přísloví součástí výkladových slovníků ruského jazyka, které vnikaly i v 19. století, např. *Толковый словарь живого великорусского языка* od Vladimira Dalja.

Ruští lingvisté se zabírali tematikou přísloví a rčení v době ještě před vznikem průkopnického díla frazeologie *Traité de stylistique française* od Ch. Ballyho. Z toho období jsou upomínány práce např. F. F. Fortunatova⁵.

První pokusy o sestavení strukturní klasifikace frazeologizmů v Rusku jsou připisovány Sergeji Abakumovi díky jeho článku *Устойчивые сочетания слов* z roku 1936, ve kterém jsou obsaženy i pokusy popsat nejdůležitější obecné příznaky idiomů.

Vznik frazeologie jakožto lingvistické disciplíny v Rusku se vztahuje k 40. letem 20. století a je bezprostředně spjat s akademikem V. V. Vinogradovem. Vinogradov napsal celou řadu prací, ve kterých řeší otázky ustálených slovních spojení ruského jazyka. Jeho zásluhy jsou zřejmé v oblasti synchronní sémantické klasifikace, kterou rozpracoval. Významná jsou také jeho díla *Об основных типах фразеологических*

4 **Michail Vasilijevič Lomonosov** - světově významný ruský polyhistor, jeho jméno nese i moskevská univerzita

5 **Filip Fjodorovič Fortunatov** – ruský lingvista, profesor, zakladatel Moskevské lingvistické školy

единиц в русском языке (1947) nebo *Основные понятия русской фразеологии как лингвистической дисциплины* (1946).

Po vydání Vinogradových prací zájem o frazeologii začal stoupat, mnoho ruských lingvistů se začalo zajímat o tuto problematiku, vyšlo mnoho vědeckých prací. Z tohoto období stojí za upomenutí práce V. L. Archangelského, G. J. Dementěvové, B. A. Larina (*Очерки по фразеологии*) nebo L. I. Rojzenzona.

V druhé polovině 20. století vnesl do frazeologie velký přínos N. M. Šanskij, který v *Фразеологии современного русского языка* z roku 1963 teoretizuje o frazeologii, uvádí do ní čtenáře, popisuje frazeologické jednotky z mnoha úhlů pohledu anebo rozpracovává klasifikace (lexikální, podle původu atd.). O 14 let později vychází *Основы фразеологии русского языка* od A. I. Molotkova, ve kterých je sledována forma frazeologizmů, jejich sémantika, lexikálně-gramatická charakteristika nebo např. změny ve struktuře frazeologizmů.

V ruštině bylo vydáno mnoho frazeologických slovníků. První vznikl na přelomu 19. a 20. století, byl to výkladový slovník ruského jazyka M. I. Michelsona, ve kterém se objevovalo mnoho přísloví, citátů, ale také etymologie a příklady použití v různých jazycích. Práce Michelsona se v roce 2004 dočkala nového vydání pod názvem *Большой Толково-Фразеологический словарь*. Z novějších publikací je jedním z nejvýznamnějších *Фразеологический словарь русского языка* od A. I. Molotkova z roku 1968. Velmi významné jsou také dva slovníky A. V. Kunina pod názvy *Русско-английский фразеологический словарь* a *Большой англо-русский фразеологический словарь*, oba z roku 1984. Pokud se zajímáme o etymologii frazeologizmů, výborným pomocníkem je pro nás *Русская фразеология. Историко-этимологический словарь* od trojice A. Bierich, V. Mokienko, L. Stěpanova z roku 2005.

1.1.3 Anglická frazeologie

Bratři Benešové uvádí, že: „Idiomy mají v angličtině mnohem větší význam než v kterémkoliv jiném jazyce. Angličtina jimi oplývá, zvláště jazyk mluvený“ (Beneš, K., Beneš, A., 1946: 5). Existuje také mnoho frazeologických slovníků, jako např.: Cambridge International Dictionary of Idioms, Oxford dictionary of English Idioms, Chambers Dictionary of Idioms a další. Avšak i přes tyto skutečnosti není frazeologii v anglické tradici připisován větší význam. Ve srovnání s českou nebo ruskou

frazeologii není totiž vydělena jako samostatná lingvistická disciplína. S tím je spjat i fakt, že anglická frazeologie není podrobně rozpracovaná.

Nicméně pojem *phraseology* v anglické a americké lingvistice existuje. A. V. Kunin uvádí, že pod pojmem *phraseology* se v anglické lingvistice rozumí: „выбор слов, форма выражения, формулировка; язык, слог, стиль; выражения, словосочетания“ (Кунин, 1996: 6). Kromě termínu *phraseology* se v anglické a americké tradici často objevují i termíny *idiom* nebo *multi-word expressions*.

V anglické nebo americké frazeologii nevzniklo mnoho děl, která se zaobírají teorií. Většina teoretických prací o anglické frazeologii vznikla mimo teritorium Velké Británie, autory jsou většinou lidé jiného než anglického původu. Velkou zásluhu má A. V. Kunin, který napsal např. *Курс фразеологии современного английского языка* (1986). Také vyšlo mnoho vydání jeho *Англо-русского фразеологического словаря*, ve kterém se mj. zabývá stylistikou frazeologizmů, píše, že: „английская фразеология — это сложнейший конгломерат устойчивых сочетаний слов, стилистический диапазон которых варьируется от нейтральных общелитературных оборотов до жаргонных вульгаризмов. Недостаточная разработанность фразеологической стилистики, подвижность границ различных стилистических разрядов, а также изменение нормы фразеопотребления в значительной степени затрудняют отнесение фразеологизма к тому или иному функциональному стилю. Современную английскую, американскую и австралийскую литературу буквально наводнил поток жаргонных фразеологизмов“ (Кунин, 1984: 9).

Z anglických a amerických autorů stojí za upomenutí Uriel Weinreich, který se začal touto problematikou zabývat jako jeden z prvních, dále také A. P. Cowie s jeho dílem *Phraseology: Theory, Analysis, and Applications* nebo spojení Cowieho a Petera Howartha v jejich společném díle *Phraseology – a Select Bibliography* z roku 1996.

1.2 Frazeologická jednotka

Frazeologizmy slýcháme již od dětství, jsou spjaty s námi, jakožto s nositeli jazyka, a také jsou bezprostředně spjaty s kulturou a tradicemi určitého národa, s jeho reáliemi. „Фразеологизмы — своеобразный «черный ящик» историко-культурной

и языковой информации“ (Mokienko, Stěpanova, 2008: 7). Frazeologické obraty tedy nejsou součástí jen určité skupiny jazyků, jsou součástí každého jazyka. „Existence frazeologie a idiomatiky je zákonitým jevem každého jazyka“ (Čermák, 1985: 167). Frazeologie je jevem univerzálním ve všech jazycích, dokonce i v uměle vytvořeném jazyce esperanto se začínají objevovat frazeologizmy. Sémanticky frazeologismy, stejně jako slova, popisují osoby, příznaky předmětů, jevů atd.

Jednotkou frazeologie je *frazeologismus*. Tento pojem se dá jinými slovy vyjádřit také jako *ustálené slovní spojení, frazém, idiom, rčení, pořekadlo, přísloví, frazeologický obrat* či *frazeologická jednotka*. Frazeologickou jednotkou se např. rozumí: „устойчивое сочетание слов, аналогичное по своей воспроизводимости в качестве готовых и целостных единиц словам“ (Шанский, 1963: 3). N. M. Šanskij také poznamenává, že frazeologickou jednotkou může být jak ustálené spojení slov, které je sémanticky ekvivalentní slovu, tak i ustálené spojení slov, které je jak sémanticky, tak i strukturně ekvivalentní větě. „Таким образом, во фразеологии изучаются все воспроизводимые единицы без исключения“ (tamtéž).

V. M. Mokienko⁶ uvádí: „Под фразеологической единицей понимается относительно устойчивое, воспроизводимое, экспрессивное сочетание лексем, обладающее (как правило) целостным значением“ (Мокиенко, 1980: 4). A touto definicí se budeme řídit ve své práci.

1.3 Funkce frazeologizmu

Frazeologizmy nacházíme poměrně hojně ve všech funkčních stylech jazyka, snad s výjimkou stylu administrativního, nejvíce jsou pak využívány v mluveném prostěsdělovacím stylu a ve stylu uměleckém.

Frazeologizmy slouží ke komunikativním potřebám, jsou používány hlavně pro subjektivní vyjádření **expresivity** sdělení, mají pojmenovávací, **nominativní** funkci. Avšak frazeologické jednotky v textu plní i další funkce - „funkci **estetickou** (řada frazémů vyjadřuje např. zvláště podařenou či vtipnou metaforu, obraz), **ekonomickou** (nominativně je frazém obvykle velmi ekonomický a „krátký“ a doslovný opis, pokud

6 Valerij Michajlovič Mokienko – ruský lingvista, profesor, zakladatel Petrohradské frazeologické školy, autor mnoha slovníků

ho vůbec má, je vždy delší), popř. i **evaluativní** (Většina frazémů je prostředky pro výrazné hodnocení vůbec v systému nejbohatší), <...> patří sem i funkce **metajazyková**, založená na sledování a zasahování do vlastní linie sdělení vloženým komentářem nebo opravou, srov. funkci a smysl užití...“ (Čermák, 1985: 61).

1.4 Vlastnosti frazeologizmu

Frazeologické jednotky mají také své vlastnosti, které je odlišují od volného spojení slov. L. Stěpanova zobecňuje hlavní charakteristiky frazémů následujícím způsobem: „Většina definicí frazémů se shoduje v tom, že se frazém vyznačuje **víceslovností, ustáleností, reprodukovatelností** a **sémantickou celistvostí**. Ale někteří lingvisté uvádějí také další kritéria vymezení frazeologických jednotek, a to: syntaktickou ustrnulost; přítomnosti archaizmu; nezaměnitelnost komponentů; vázaný význam komponentu; ekvivalentnost slovu; nepřeložitelnost a mnoho dalších“ (Stěpanova, 2004: 8).

Z prostého spojení slov dělá frazeologismus ve většině případů právě **ustálenost**. Většina frazeologizmů má vždy tutéž podobu, strukturně se nerozpadá, nepřijímá do své struktury žádné další komponenty, má význam pouze jako celek, jeho sémantika není odvozována od sémantiky komponentů, které jsou v něm užity. „Устойчивость — необходимое качество фразеологизма, ибо именно она делает его «консервативным» во времени и в пространстве“ (Mokienko, Stěpanova, 2008: 13).

Ustálenost frazeologizmu je spjata s jeho další vlastností, kterou je **reprodukovatelnost**. To, že se frazeologizmy nemění, si jako nositelé jazyka uvědomujeme a v myslí si potom frazeologizmy vybavujeme právě jako jeden hotový celek, podobně jako si vybavujeme např. určité názvy předmětů, jevů atd.

Pod termínem **sémantická celistvost** se rozumí to, že význam frazeologizmu je schopen být ekvivalentní významu slova. Jako příklad uvádíme frazeologismus *chytat lelky*, který svou sémantikou odpovídá slovu *nepracovat*.

Jednou z hlavních vlastností frazeologizmu je také **expresivita**, která vyrovnává skutečnost, že jsou frazeologizmy v jazyku přebytné. „V porovnání se slovem je frazém jednotkou anomální také v jiném aspektu: plní sice funkci nominativního znaku,

ale současně je v jazykovém systému jednotkou přebytečnou“ (Stěpanova, 2004: 8). S pomocí expresivity vyjadřuje subjekt výpovědi citové zabarvení, subjektivní vztah k předmětu své výpovědi.

F. Čermák avšak jako hlavní vlastnost frazeologizmu uvádí jeho **anomálnost**: „Anomálie je v různém stupni a druhu ve frazeologii všudypřítomná a je jejím konstitutivním rysem“ (Čermák, 2007: 30). Také uvádí, že frazeologickou jednotkou nemusí vždy být jen ty kombinace, u kterých lze mluvit o obraznosti či metafoře.

Avšak tyto vlastnosti nejsou charakteristické pro všechny frazeologické jednotky. Frazeologismy mohou mít i další vlastnosti, které nemusí být stejné pro všechny frazeologické jednotky.

1.5 Klasifikace frazeologizmů

Na frazeologizmy je nahlíženo z různých úhlů pohledu, díky čemuž existuje více různých klasifikací, které se vzájemně nevyklučují. Rozdělení frazeologizmů podléhá několika kritériím, mezi nejznámější patří sémantická klasifikace, strukturní klasifikace, klasifikace podle původu, při analýze frazeologizmů dvou nebo více různých jazyků je velmi důležitá klasifikace podle míry ekvivalence, která se také jeví nejdůležitější pro naši práci.

1.5.1 Sémantická klasifikace

Pod sémantickou klasifikací se rozumí rozdělení frazeologizmů podle shody jejich významu. Frazeologická jednotka jako celek může mít odlišnou sémantiku než lexémy, které ji tvoří.

Sémantickou klasifikaci poprvé vypracoval Ch. Bally, který rozdělil frazeologizmy na tři skupiny: „обычные сочетания (les groupements usuels), <...> фразеологические группы (les séries phraséologiques) <...> и фразеологические единства (les unités phraséologiques)“ (Bally, 1905 cit. podle Шанский, 1963: 38). Touto klasifikací se zabýval také V. V. Vinogradov, který ji dále rozpracoval a upřesnil, uvádí pak tři typy frazeologizmů - frazeologické srůsty, celky a spojení.

Dle našeho názoru je sémantická klasifikace nejlépe popsána v díle N. M. Šanského – *Фразеология современного русского языка*, ve kterém přezkoumal a podrobně rozpracoval klasifikaci V. V. Vinogradova. Ve své knize uvádí čtyři typy sémantického rozdělení, a sice:

- A) frazeologické srůsty (фразеологические сращения),
- B) frazeologické celky (фразеологические единства),
- C) frazeologická spojení (фразеологические сочетания) a
- D) frazeologické výrazy (фразеологические выражения).

První dvě skupiny se vyznačují svou nedělitelností, svým významem jsou ekvivalentní jednomu slovu. Třetí a čtvrtá skupina (frazeologická spojení a výrazy) jsou již dělitelné, jejich význam vyjadřují lexémy, které jsou v nich obsaženy (Шанский, 1963: 37).

„Данная классификация фразеологических оборотов с точки зрения семантической слитности представляется как общепринятой, так и, главное, наиболее целесообразной и точной“ (tamtéž: 39). To ale neznamená, že by vylučovala ostatní klasifikace, na ty je pouze nahlíženo z jiného pohledu.

1.5.2 Klasifikace podle míry ekvivalence

Jelikož se naše práce soustředí na ekvivalentnost ruských frazeologizmů anglickým, je důležité uvést klasifikaci podle míry ekvivalence, která popisuje právě roztřídění frazeologických ekvivalentů dvou a více porovnávaných jazyků.

Podle našeho názoru je tato klasifikace výborně popsána v knize *Ruská frazeologie pro Čechy* od V. Mokienka a L. Stěpanové, proto odkazujeme právě na ni. Frazeologizmy jsou tu rozděleny do pěti skupin, a sice:

- A) Úplné ekvivalenty (полные эквиваленты),
- B) částečné ekvivalenty (частичные эквиваленты),
- C) relativní ekvivalenty (относительные эквиваленты),
- D) frazeologické analogy (фразеологические аналоги) a

E) neekvivalentní frazeologizmy (безэквивалентные фразеологизмы).

Úplnými ekvivalenty jsou takové frazeologizmy ve dvou a více jazycích, které jsou totožné v obraznosti a mají stejnou strukturu, formu i význam. Příkladem takových ekvivalentů jsou např. frazeologizmy *vodit za nos* – *водить за нос*.

Částečné ekvivalenty mají stejnou sémantiku i formu, liší se ale jedním rozdílným znakem. Takovým znakem mohou být např. podobné (ne stejné) komponenty, jiná struktura, méně či více komponentů nebo rozdíly způsobené odlišností gramatických systémů jazyků, přičemž podávají stejný nebo velmi podobný obraz. *Z celého srdce – от всей души*.

Mezi relativní ekvivalenty patří takové frazeologizmy, u nichž je obraznost částečně zaměněna, ale sémantika zůstává stejná. *Dělat z komára velblouda – делать из мухи слона*.

Frazeologické analogy jsou obraty, které mají různou obraznost, blízkou nebo dostatečně rozdílnou strukturu, ale společný význam. Do této skupiny jsou řazeny frazeologizmy jako např. *nosit dříví do lesa* – *ездить в Тулу со своим самоваром* nebo *být všemi mastmi mazaný* – *пройти сквозь огонь, воду и медные трубы*.

Poslední skupinou jsou neekvivalentní frazeologizmy, které jsou považovány za specifické národní idiomy. Tyto frazeologizmy mohou obsahovat komponent nebo vyjadřovat význam, který je reálií určité země a v jiných jazycích tím pádem ztrácí smysl. Ve výchozím jazyce mají svůj význam, jsou pevně spjaty s kulturou, mají svou historii. Frazeologizmy nemají své ekvivalenty ve frazeologizmech, je nutné je vysvětlit, tím pádem se překládají opisem. Do této skupiny patří frazeologizmy jako např. *свадебный генерал*, což je významný a důležitý člověk pozvaný do společnosti jemu neznámé.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části budou analyzovány již konkrétní ruské a anglické frazeologizmy, v nichž se objevují komponenty-názvy přírodních živlů, tedy komponenty *вода / water*, *огонь / fire*, *земля / earth*, *воздух / air*, *ветер / wind*. Frazeologizmy jsou srovnávány z hlediska jejich obraznosti, sémantiky, struktury a formy, dále jsou klasifikovány do skupin podle míry ekvivalence.

Ze slovníků uvedených v úvodu této práce se nám podařilo získat 367 frazeologických jednotek s komponenty-názvy přírodních živlů, z toho 191 ruských a 176 anglických. K tomuto číslu lze připočítat kolem 100 dalších frazeologizmů, se kterými jsme pracovali jako s ekvivalenty, které neobsahují komponent-název přírodního živlu.

Při vypracování klasifikace jsme se opírali o třídění ekvivalentů uvedené v knize V. Mokienka a L. Stěpanové *Ruská frazeologie pro Čechy*. Vzhledem k našemu materiálu jsme ji ale modifikovali, a to ze dvou důvodů: za prvé ruština a angličtina jsou jazyky poměrně vzdálené, a proto bychom nemohli vyčlenit žádný úplný ekvivalent, a za druhé mnozí současní vědci tvrdí, že úplné ekvivalenty vůbec neexistují. Proto jsme spojili dvě skupiny v uvedené klasifikaci, a to úplné a částečné ekvivalenty a získali následující skupiny:

- A) Úplné nebo částečné ekvivalenty (Полные или частичные эквиваленты) – tato skupina obsahuje frazeologizmy zcela totožné, jak formou, strukturou, tak i sémantikou, ale také frazeologizmy, které se v ruštině a angličtině mírně liší, ať už rozdílnou gramatikou vyplývající z obou jazykových systémů nebo příznaky, jako např.: odlišný (ale významově blízký) komponent nebo odlišný počet komponentů nebo jiná forma frazeologizmu.

Např.: *между двух огней* - *between two fires*

- B) Relativní ekvivalenty (Относительные эквиваленты) – takové frazeologické ekvivalenty, u kterých je stejná sémantika, ale částečné zaměněná obraznost.

Např.: *как с гуся вода* (doslova „jako voda z husy“) - *like water off a duck's back* (doslova „jako voda z kachního hřbetu“)

C) Frazeologické analogy (Фразеологические аналоги) – frazeologické ekvivalenty, které mají jak odlišnou strukturu a/nebo formu, tak i sémantiku.

Např.: *открытое море – blue water*

D) Neekvivalentní frazeologizmy (Безэквивалентные фразеологизмы) – pod tímto pojmem se rozumí to, že frazeologizmy jednoho jazyka jsou v druhém jazyce vyjádřeny ne frazeologizmem, ale obyčejným opisem.

Např.: *вилами по воде написано - nobody knows whether it will happen or not of the first water – первоклассный, чудесный*

Ekvivalenty frazeologických jednotek klasifikujeme do skupin podle komponentu, který je v nich obsažen. Podskupiny každého komponentu jsou tvořeny podle míry ekvivalence. První podskupina vždy obsahuje úplné nebo částečné ekvivalenty, ve druhé jsou obsaženy ekvivalenty relativní, třetí podskupina je podskupinou frazeologických analogů a v poslední skupině se objevují neekvivalentní frazeologizmy. U každé podskupiny uvádíme v tabulce na levé straně buď ruský, nebo anglický frazeologismus a na pravé straně jeho ekvivalent v opačném jazyce.

Jelikož jsou předmětem naší práce jak ruské, tak i anglické frazeologizmy, skupiny neekvivalentních frazeologizmů a frazeologických analogů dále rozdělujeme na dvě části, ruskou a anglickou. Ve skupinách neekvivalentních frazeologizmů je tabulka dělena na tři sloupce – v prvním jsou uvedeny frazeologizmy v daném jazyce, uprostřed je uveden význam frazeologizmu v češtině a napravo pak význam frazeologizmu v opačném jazyce, než v jakém je uveden frazeologismus.

Kvůli lepší přehlednosti práce uvádíme u každé skupiny pouze 5 dvojic frazeologizmů, v případě neekvivalentních frazeologizmů uvádíme 5 frazeologických jednotek spolu s jejich popisem. Ve skupinách, kde je celkový počet frazeologizmů menší, uvádíme v tabulkách všechny příklady, které byly nalezeny. Úplný seznam všech frazeologizmů, které byly nalezeny, je uveden v příloze na konci práce. V ní jsou frazeologizmy seřazeny stejným způsobem, jako v praktické části.

V souvislosti s tím, že ruština a angličtina jsou jazyky dosti rozdílné, ve většině případů nejsou k nalezení např. rozdíly ve vidu, v užití jiného afixu nebo rozdíl v předložkové konstrukci.

2.1 Frazeologizmy s komponentem *вода / water*

Slovo *voda* je všeslovanské (polsky – *woda*, rusky – *вода*, chorvatsky – *voda*, srbsky – *вода*, staroslovansky – *voda*,...). Pochází z praslovanštiny (**voda*), odtud i anglické *water*, německé *Wasser*.

„*Voda* je známá v trojím skupenství: tuhém (led), kapalném (*voda*) a plynném (vodní pára). Úplně čistá *voda* je neutrální kapalina, v malé vrstvě bezbarvá, ve velké vrstvě namodralá, bez chuti a zápachu; je nepoužitelná k pití, elektrický proud nevodí, teplo špatně“ (Dvořáček, 1933: 699).

Voda je také nezbytná pro veškerý život, ať už lidský, zvířecí nebo rostlinný. V plurálu (*vody*) toto slovo označuje velkou vodní plochu – moře, oceány. Také jsou tímto slovem označována vodní území patřící státu, který omývají, např. britské vody.

2.1.1 Úplné nebo částečné ekvivalenty

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
огненная вода	fire water
живая вода	water of life
ловить рыбу в мутной воде	to fish in troubled waters
находиться на мели	be in low water
сидеть на мели	be in low water

Do této skupiny jsou zařazeny ruské a anglické frazeologické jednotky, kterou jsou zcela stejné nebo se liší jedním znakem. Je tu začleněno 16 ruských a 14 anglických frazeologizmů obsahujících komponent *вода / water*. Ruských frazeologizmů je o 2 více z toho důvodu, že ve dvou případech mají dva odlišné ruské frazeologizmy jeden stejný ekvivalent v angličtině.

V angličtině je komponent *water* obsažen ve všech frazeologizmech, v ruštině je slovo *вода* ve třech frazeologizmech zaměněno, v jednom případě slovem „řeka“, v dalších dvou případech pak slovem „mělčina“, které ale souvisí s vodním živlem.

V této skupině si můžeme povšimnout dvou formálně stejných ruských frazeologizmů (*огненная вода* a *живая вода*), které však v anglickém jazyce mají odlišnou formu. První frazeologismus (*fire water*) se jeví zcela ekvivalentním, zatímco

druhý (*water of life*) má rozdílné znaky – je tam 1 komponent navíc (předložka *of*), z hlediska syntaktického je komponent *life* předmětem, zatímco v prvním případě je slovo *fire* přívlastkem (atributem), stejně jako u obou ruských frazeologizmů.

Také u dvojice *ловить рыбу в мутной воде* – *to fish in troubled waters* si můžeme povšimnout toho, že zatímco v ruštině je uvedeno sloveso a podstatné jméno „lovit rybu“, v angličtině se objevuje pouze sloveso *to fish* - „rybařit“. Také v přídatném jméně vidíme rozdíl – v ruštině je voda „zakalená“, v angličtině je „neklidná“.

Ekvivalenty *находиться на мели* – *be in low water* se liší tím, že v angličtině mluvíme doslova o „mělké vodě“, v ruštině je použit ekonomický princip a zvoleno pouze podstatné jméno „mělčina“. Stejně je tomu tak i v druhém ekvivalentu anglického frazeologizmu – *сидеть на мели*, kde je navíc existenciální sloveso „být“ zaměněno za verbum „sedět“.

2.1.2 Relativní ekvivalenty

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
как с гуся вода	like water off a duck's back
много воды утекло с тех пор	a lot of water has passed under the bridge
облить ушатом холодной воды кого	throw cold water on (over) something
чистой воды	of the first water
тихие воды глубоки	still waters have deep bottoms

U těchto frazeologických ekvivalentů je hlavním znakem stejná sémantika při částečné záměně obraznosti. Našli jsme 7 dvojic frazeologizmů. Komponent *water* je v angličtině zaměněn v jednom frazeologizmu (*a storm in a tea-cup*), ruská *вода* je užitá ve všech případech.

Ve většině případů je rozdíl v odlišném počtu komponentů, jak je tomu např. u dvojice *как с гуся вода* – *like water off a duck's back*, kde je v angličtině přidán komponent „záda“, v opačném případě lze nalézt více komponentů v ruském

frazeologizmu *облить ушатом холодной воды кого* – *throw cold water on (over) something*, kde je v ruštině navíc slovo *ушат* - „velká konev“.

V této skupině si lze povšimnout i lexikální odlišnosti u dvojice *буря в стакане воды* — *a storm in a tea-cup*, kde se v ruštině objevuje „sklenice vody“ a v angličtině potom „šálek čaje“.

2.1.3 Frazeologické analogy

V této skupině se objevují frazeologické analogy, ve kterých je komponent *voda* obsažen buď v anglickém, nebo v ruském jazyce. Proto je skupina dále rozdělena na ruské frazeologizmy obsahující tento komponent a anglické frazeologizmy s komponentem *water*. Komentáře k frazeologizmům jsou uvedeny na konci skupiny, přičemž je skupina komentována jako celek, ne zvlášť ruské a zvlášť anglické frazeologizmy obsahující daný komponent.

Komponent *voda* se v obou jazycích objevuje pouze v jedné dvojici, proto ji uvádíme zvlášť ještě před rozdělením.

не зная броду, не суйся в воду	no safe wading in an unknown water
--------------------------------	------------------------------------

2.1.3.1 Ruské analogy obsahující komponent *voda*

ruský frazeologizmus	anglický frazeologizmus
вилами на воде писано	be in the lap of the gods
как две капли воды	as two peas
как водой смыло (сняло)	gone with the wind
позволить на себе воду возить	bend over backwards to help
вывести на чистую воду	show one's true colour

2.1.3.2 Anglické analogy obsahující komponent *water*

anglický frazeologizmus	ruský frazeologizmus
too much water drowned the miller	хорошенького понемножку
tread water	держаться на плаву стоя

water bewitched	слабый чай
waters of forgetfulness	лета, забвение, смерть
carry water on both shoulders	вести двойную игру

Dvojic frazeologických ekvivalentů, které se různí obrazností a strukturou, ale mají stejnou nebo velmi podobnou sémantiku, jsme do této skupiny zařadili 30, z toho je 20 ruských frazeologizmů obsahujících daný komponent a 11 anglických. Všechno jsou to frazeologizmy, ke kterým se nám nepodařilo dohledat úplné, částečné nebo relativní ekvivalenty, ale na druhou stranu také nejsou zcela neekvivalentní.

K úplné shodě sémantiky patří např. dvojice *как две капли воды* (doslova „jako dvě kapky vody“) – *as two peas* (doslova „jako dva hrachy“), která nám oznamuje to, že někdo nebo něco je na sebe velmi podobné. Jsou to frazeologizmy stejného strukturně sémantického modelu.

Dysfemismu si můžeme povšimnout u anglického frazeologizmu *too much water drowned the miller*, který nám doslovně říká, že „příliš mnoho vody utopilo mlynáře“. Jeho ruský ekvivalent zachovávající sémantiku název živlu neobsahuje – *хорошенького понемножку*, navíc oba ruské komponenty jsou deminutivy (zdrobnělinami). Český ekvivalent této dvojice zní: *kdo chce víc, ten nemá nic*.

U dvojice *carry water on both shoulders* (doslova „nosit vodu na obou ramenech“) – *вести двойную игру* („hrát na obě strany“) se v ruštině objevuje spíše obraz psychického vynaložení úsilí, zatímco v angličtině vidíme fyzickou práci.

U dvojice *плыть против течения* – *back water* je u anglického frazeologizmu absence slovesa, která však nic neubírá obraznosti, sémantika zůstává i při jeho absenci stejná.

2.1.4 Neekvivalentní frazeologizmy

2.1.4.1 Neekvivalentní ruské frazeologizmy

Zde uvádíme ruské frazeologizmy, které nemají v angličtině frazeologický ekvivalent obsahující název živlu.

ruský frazeologismus	význam frazeologizmu v češtině	význam frazeologizmu v angličtině
вода на чью мельницу	to je voda na jeho mlýn	to further somebody's cause indirectly or unintentionally by one's actions or behavior
лить воду на мельницу	hnát vodu na mlýn	to further somebody's cause indirectly or unintentionally by one's actions or behavior
не разлей водой водой не разольешь	jeden bez druhého neudělá ani krok	(the named people) are always together, have a very close relationship
мертвая вода	mrtvá voda	still water without any current
вода как парное молоко	voda je (teplá) jako louh	water that's fine to go in

Ruských frazeologizmů, jejichž frazeologický ekvivalent s názvem živilu v anglickém jazyce se nám nepodařilo najít, je celkem 13. V této skupině se nacházejí podobné frazeologizmy, a sice *вода на чью мельницу* a *лить воду на мельницу*. Dvěma ruským frazeologizmům, *не разлей водой* a *водой не разольешь*, jelikož jsou si velmi podobné, odpovídá jeden český ekvivalent – *jeden bez druhého neudělá ani krok*.

Povšimnout si můžeme také frazeologizmu *мертвая вода*, ke kterému jsme v angličtině nenašli ekvivalent, přestože frazeologizmy jako *живая вода* nebo *огненная вода* svůj ekvivalent v angličtině mají.

Ustálené spojení *мертвая вода* je na rozdíl od mnohých dalších frazeologizmů s adjektivem „mrtvý“ původním ruským frazeologizmem. Ve staré ruštině měl význam „klidná, stojatá voda“. Přenesený význam toho frazému zní: „léčivá voda, která hojí rány“ (Бирих, Мокиенко, Степанова, 2005: 103).

2.1.4.2 Neekvivalentní anglické frazeologizmy

anglický frazeologismus	význam frazeologizmu v češtině	význam frazeologizmu v ruštině
be in hot water	mít potíže, být v obtížné situaci	быть в затруднительном положении (преимущественно по

		своей вине)
deep waters	velké trápení, neklid	большое беспокойство или горе
get into deep water(s)	dostat se do těžké situace	попасть в тяжелое положение
get into hot water	dostat se do neštěstí	попасть в беду
hold water	být logickým, znít věrohodně	быть последовательным, логичным, звучать убедительно

V této skupině se nachází 11 anglických frazeologizmů, k nimž nebyl nalezen anglický frazeologický ekvivalent.

Objevuje se tu také frazeologismus *written in water*, který se může zdát mylným ekvivalentem ruského *вилами на воде написано*. Avšak anglický frazeologismus označuje něco přechodného, nestálého, zatímco ruské přísloví nám říká, že je něco nejisté, dá se o tom pochybovat, tudíž si sémanticky neodpovídají.

2.2 Frazeologizmy s komponentem *огонь* / *fire*

Slovo *ohně* je také všeslovanské (polsky – *ogień*, rusky – *огонь*, chorvatsky – *òganj*, staroslovansky – *огнь*. V praslovanštině mluvíme o slově *ognь*.

Oheň hraje v lidských dějinách velmi důležitou roli. Dříve to byl nejen prostředek pro zahřátí, úpravu jídla, ale také pro dodávání světla po západu slunce. *Oheň* může být jak umělý, tak i přírodní (vulkanický), tedy zanícený bleskem.

„V náboženství bývá *ohně* jednak prostředkem obřadním, jednak předmětem kultu, někdy byl uctíván jako Bůh. <...> *Oheň* tu má především význam očištný, spaluje nečistotu a zahání nepřátele i démony (tak jako zahání tmu). Mimoto je *ohně* i poslem bohů, spaluje oběti a donášeje bohům obětní kouř. <...> Funkce *ohně* jako předmětu kultu se zdá býti omezena jen na Eurasii, ne-li jen na Indoevropany. Ke zbožnění ohně patrně také přispělo, že byl člověkovým pomocníkem, jenž páлил lesy a hrady nepřátel, zahříval mu domov a připravoval pokrm (Slované, Indové)“ (Dvořáček, 1931: 322).

2.2.1 Úplné nebo částečné ekvivalenty

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
между двух огней	between two fires
жечь как огонь	burn like fire
огонь в крови	fire in the blood
небесные огни	heavenly fires
огонь св. Эльма	St. Elmo's fire

Ruských a anglických úplných nebo částečných ekvivalentů s komponentem *огонь / fire* lze nalézt větší množství než u komponentu *вода*, celkem je jich 21. Komponent *оheň* je obsažen ve všech anglických frazeologizmech, v ruštině je jednou zaměněn (*как лесной пожар* – „požár“).

V této skupině se objevují jak obvyklé frazeologizmy (*между двух огней* – *between two fires*), tak i frazeologizmy obsahující vlastní jména, jako např. *огонь св. Эльма* – *St. Elmo's fire*⁷ nebo *Прометеев огонь* – *Promethean fire*. Frazeologismus *огонь св. Эльма* se dá označit jako ustálený výraz terminologického rázu, který řadíme k frazeologii v širokém smyslu slova. Frazém *Прометеев огонь* patří k okřídleným výrazům⁸ a nese význam statečnosti, odvahy, lásky k lidem – Prometheus byl řecký titán, který ukradl bohům oheň a vrátil jej lidem na zemi, za což byl potrestán.

Rozdíly se ve většině případů objevují pouze v tom, že v anglických frazeologizmech je navíc komponent – člen (*как лесной пожар* – *like a forest fire*), což vyplývá z odlišnosti obou jazykových systémů. V angličtině si také můžeme všimnout rozdílu v přidání předložky (*огнем и мечом* – *with fire and sword*), a to proto, že angličtina je jazyk analytický, což znamená, že nepracuje s flexemi.

Frazeologické ekvivalenty *огонь, греющий нас на расстоянии, жжет вблизи* – *the fire which warms us at a distance will burn us when near* nám ukazují na to, že ruštině díky přechodníkům a také díky tomu, že je to jazyk syntetický, stačí méně

7 St. Elmo's fire – oheň sv. Eliáše – optický jev vyvolaný výbojem statické elektřiny při bouřkách, nejčastěji jej lze vidět na moři

8 Okřídlené výrazy – knižní frazémy, které vznikly díky výroku nějaké historické nebo literární postavy

komponentů k dosažení stejné obraznosti. Syntetičnost je ukázána i na dalších frazeologizmech, jako příklad uvádíme dvojici *передать огню и мечу* – *put to fire and sword*.

2.2.2 Relativní ekvivalenty

ruský frazeologizmus	anglický frazeologizmus
скрытый огонь сильнее горит	fire that's closest kept burns most of all
пройти сквозь огонь и воду и медные трубы	go through the fire and water
прекращать огонь	hold fire
поддерживать огонь в семейном очаге	keep the home fires burning
выдерживать огонь противника	stand fire

Dvojic relativních ekvivalentů s komponentem *оheň* bylo nalezeno 14. V angličtině se komponent *оheň* objevuje ve všech frazeologizmech, zatímco v ruštině je ve dvou frazeologických jednotkách zaměněn (*метать искры* – *jiskry*, *Что вы как на пожар?* – *požár*).

Hned u první dvojice je tu opět k vidění ekonomičnost ruštiny, která používá jedno adjektivum nebo adverbium tam, kde je v angličtině větší počet komponentů (v prvním případě 4 lexémy, ve druhém pak 3) – *скрытый огонь сильнее горит* – *fire that's closest kept burns most of all*.

V ekvivalentech *огонь и вода — верные слуги, но воли им давать нельзя* – *fire and water are good servants, but bad masters* je zaměněna obraznost. Ruský frazeologizmus nám říká doslova „nelze jim dávat moc“, v anglickém se objevuje „jsou to špatní mistři“. Sémantika avšak zůstává stejná.

U frazeologické dvojice *геенна огненная* – *the fires of hell* je v ruštině použito slovo *геенна*, které je nyní archaické, objevovalo se již v Novém Zákoně, je to symbol „soudného dne“, nicméně je to slovo synonymní ruskému *ад* (peklo). U této dvojice je částečně zaměněna struktura – v ruštině vidíme doslova „ohnivé peklo“, zatímco v angličtině je to doslova „pekelné ohně“.

Dále jsou v této skupině takové rozdíly, jako jiný počet komponentů, např. *пройти сквозь огонь и воду и медные трубы* – *go through the fire and water*, kde jsou v ruštině navíc „měděné trubky“ (symbol slávy), synonymické ekvivalenty sloves, např. *прекращать огонь* – *hold fire*, kde je v ruštině doslova *ukončovat* a v angličtině *zadržovat* nebo rozdílná struktura ekvivalentů – *огонь в семейном очаге* – *home fires* (zde je u komponentu *оheň* navíc rozdíl v čísle – v ruštině je použit singulár, zatímco v angličtině plurál).

2.2.3 Frazeologické analogy

Frazeologických analogů obsahujících komponent *оheň* v obou jazycích byly nalezeny dvě dvojice. Opět je uvádíme na začátku této skupiny, dále je skupina rozdělena na dvě části – ruskou a anglickou, jelikož se daný komponent objevuje pouze v jednom jazyce. Frazeologizmy jsou komentovány v závěru skupiny jako celek, bez ohledu na to, zda je komponent obsažen v obou jazycích, jen v ruštině nebo jen v angličtině.

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
вызвать на себя огонь противника	draw fire from somebody
быть на линии огня	play with fire

2.2.3.1 Ruské analogy obsahující komponent *огонь*

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
вертеться как береста на огне	wriggle like a snake
бояться как пуще огня	be shit-scared of something (someone)
гореть огнем (гори оно огнем)	disappear like a puff of smoke
бежать (убежать) как от огня	show a clean pair of heels
выйти на линию огня	risk one's neck (life)

2.2.3.2 Anglické analogy obsahující komponent *fire*

anglický frazeologismus	ruský frazeologismus
fight fire with fire	КЛИН КЛИНОМ ВЫШИБАЮТ

one fire drives out another	
fire and brimstone	адские муки
hang fire	висеть в воздухе
set the Thames on fire	достать луну с неба
strike fire	задеть за живое

V této skupině ekvivalentů rozdílných obrazností a strukturou, ale se stejným významem, se nám podařilo vyhledat 15 dvojic analogů.

Opět tu vidíme rozdíly, jako např. absence komponentu v jednom jazyce a tím pádem i rozdílný počet komponentů (*вызвать на себя огонь противника – draw fire from somebody*), jež nezapříčiňuje změnu smyslu ani obraznosti.

Ruský frazeologizmus *клин клином вышибают* („vytloukat klín klínem“) má dva anglické ekvivalenty, a sice *one fire drives out another* („jeden oheň vytlačuje druhý“) a strukturně podobnější *fight fire with fire* („zdolávat oheň ohněm“). V ruském ekvivalentu není obsažen komponent přírodního živlu, místo něj se tu objevuje *klín*, což je fyzický předmět, naproti tomu v angličtině stojí *oheň*.

Reálii (řeka Temže) nacházíme u dvojice *достать луну с неба – set the Thames on fire*. V ruském ekvivalentu „dostáváme měsíc z nebe“, v anglickém pak „zapalujeme Temži“. Jelikož obou příkladů je takřka nemožné docílit, význam zůstává stejný.

2.2.4 Neekvivalentní frazeologizmy

2.2.4.1 Neekvivalentní ruské frazeologizmy

ruský frazeologizmus	význam frazeologizmu v češtině	význam frazeologizmu v angličtině
днем с огнем не найти	nenalézt něco s lucernou za bílého dne	it's nowhere to be found
днем с огнем искать	hledat s lucernou za bílého dne	it's nowhere to be found
вызывать огонь на себя	obětovat se pro ostatní	victimise yourself

Do této skupiny řadíme pouze 3 ruské výrazy, jelikož se nám k ruským frazeologizmům obsahujícím komponent *oheň* ve valné většině případů podařilo přiřadit jejich anglický úplný, částečný nebo relativní frazeologický ekvivalent nebo frazeologický analog.

Dva frazeologizmy (*днем с огнем не найти* a *днем с огнем искать*) jsou si velmi podobné, avšak jeden označuje proces (*hledat*), zatímco druhý frazeologismus označuje již výsledek procesu (*nenajít*). V angličtině se nám nepodařilo nalézt žádný frazeologický ekvivalent, a proto jim byl přiřazen stejný (obecný) význam. Jak je popsáno v historicko-etymologickém slovníku, podle legendy řecký filozof Diogenés za dne chodíval mezi lidmi s rozsvícenou lucernou, a když se ho zeptali, co hledá, tak odpověděl, že hledá člověka, opravdového člověka mezi zkaženými lidmi. Odtud je i frazeologismus – *hledat někoho s lucernou za bílého dne* (Бирих, Мокиенко, Степанова, 2005: 489).

2.2.4.2 Neekvivalentní anglické frazeologizmy

anglický frazeologismus	význam frazeologizmu v češtině	význam frazeologizmu v ruštině
build a fire under somebody	naléhat na někoho	оказать нажим на кого-либо
fire and fury	prudký vztek	неистовая страсть
fire in one's belly	ctižádostivost, ambice, iniciativa	честолюбие, амбиция, инициатива, энтузиазм
kentish fire	bouřlivý potlesk	бурные аплодисменты
miss fire	nedosáhnout cíle	не достичь цели, не дать желаемого

Anglických neekvivalentních frazeologizmů bylo nalezeno 12. V této skupině se nachází podobné idiomy, jako např. *on fire* a *on the fire*, kde si můžeme povšimnout toho, že i anglický určitý člen „the“ hraje v konečné sémantice roli. Také jsou tu dva frazeologizmy, které se liší pouze v užití – jeden se používá při informaci o živých

osobách (*pull somebody out of fire*) a druhý je používán, když mluvíme o neživém předmětu (*save something out of the fire*).

2.3 Frazeologizmy s komponentem *воздух / air* a jejich deriváty

Slovo *vzduch* se do češtiny dostalo převzetím z ruštiny (*воздух*) v období národního obrození. Ve staré češtině existovalo slovo *povětríe* (podobně jako i v jiných západoslovanských jazycích). Slovo je tvořeno z předpony *vz-* a kořene *duch*.

Bez *vzduchu* by neexistoval život. Vzduch obsahuje pro lidi, zvířata a rostliny důležitý kyslík, díky kterému můžeme dýchat, a díky kterému může např. hořet oheň. Existuje i tekutý vzduch, který se používá například pro ochlazování, ve spojení s hořlavými látkami i jako výbušnina.

Vzduch je „plynná látka, obklopující zemi, která mimo základní prvky, kyslík, dusík a argon, obsahuje jako stálé nebo nahodilé součásti různé jiné plynné prvky. Byl pokládán za jeden ze 4 základních živlů a soudilo se, že nemá váhy; teprve 1643 Torricelli dokázal, že *vzduch* má váhu a že na předměty, které obklopuje, působí tlakem. <...> *Vzduch* obsahuje i vodní páru v proměnlivém množství (závislém na teplotě, blízkosti velkých vodních ploch, na lesnatosti krajiny aj.), která se snížením teploty sráží v mlhu, mračna, rosu, déšť, kroupy nebo sníh. <...> *Vzduch* je důležitý činitel v přírodě; vyrovnává příkré přechody od zimy do tepla, chrání zemi od přílišného sálání tepla, láme a odráží sluneční paprsky a tím prodlužuje den svítáním a soumrakem“ (Dvořáček, 1933: 795).

Jelikož se nám ve frazeologických slovnících podařilo najít pouze malé množství příslušných frazeologických jednotek, není tato skupina tak rozsáhlá, jako ostatní, tudíž i zastoupení frazeologizmů v určitých skupinách není hojné.

2.3.1 Úplné nebo částečné ekvivalenty

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
носиться в воздухе	be in the air
(строить) воздушные замки	(build) castles in the air
быть в эфире	be on the air

V této skupině se nám podařilo najít pouze tři částečné ekvivalenty. V prvním je místo ruského reflexivního slovesa *nosit se* v angličtině použito existenciální verbum *být*, což zapříčiňuje skutečnost, že ekvivalent je částečný, ne úplný. Posledním rozdílem, podle našeho názoru nepodstatným, je prezence anglického určitého členu *the*.

V druhém frazeologizmu je rozdíl především v užití slovních druhů, kde v ruštině vidíme pouze adjektivum *воздушные*, kterému v angličtině odpovídá prepozice a substantivum s určitým členem. V souvislosti s tím je v angličtině větší počet komponentů a také je zaměněn slovosled.

Třetí dvojice se hojně používá ve smyslu rádiového přenosu, kdy anglické *air* neoznačuje vzduch, ale *radiový přenos*. Ruský ekvivalent zní: *быть в эфире*, tedy *být v éteru*.

2.3.2 Relativní ekvivalenty

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
раствориться в воздухе	disappear into thin air
сотрясать воздух	rend the air
в воздухе пахнет порохом	sense something in the wind
walk upon air	ног под собой не чуют

Našli jsme 4 dvojice ekvivalentů, které se různí v obraznosti, ale mají stejnou sémantiku. Komponent *vzduch* se objevuje ve všech ruských frazeologizmech, v angličtině je pak dvakrát zaměněn – v prvním případě slovem *wind* (vidíme tu tedy záměnu názvů živlů), v druhém případě místo něj stojí neurčité pronominum *something*.

V první dvojici vidíme mírný rozdíl ve významu slovesa – ruské se dá přeložit jako *rozplynout se*, zatímco anglické jako *zmizet*. Ruské sloveso je navíc reflexivní. V angličtině je pak navíc konkretizující adjektivum *thin*, které alespoň zčásti vyrovnává expresivitu vyjádřenou ruským slovesem *раствориться*.

V další dvojici (*сотрясать воздух* — *rend the air*) se také objevují slovesa s odlišným významem. Ruské přísloví nám doslova říká „rozechvívat vzduch“, anglický idiom pak „rozervat (rozdělit, roztrhnout) vzduch“.

2.3.3 Frazelogické analogy

V této skupině se nám nepodařilo najít žádnou dvojici, která by obsahovala komponent *vzduch* v obou jazycích. Jelikož se daný komponent objevuje buď v angličtině, nebo v ruštině, má skupina ruskou a anglickou část. Komentář je uveden na konci skupiny, zahrnuje frazeologizmy z obou částí.

2.3.3.1 Ruské analogy obsahující komponent *воздух*

ruský frazeologizmus	anglický frazeologizmus
(строить) воздушные замки	(build) castles in Spain
бросать в воздух шапки	be like a child with a new toy
нужен как воздух	just what the doctor ordered
сотрясать воздух	talk to a brick wall
колебать воздух	it's like flogging a dead horse

2.3.3.2 Anglické analogy obsahující komponent *air*

anglický frazeologizmus	ruský frazeologizmus
fish in the air	толочь воду в ступе
be up in the air	выйти из себя
come up for air	прийти в себя
take the air	задать стрекача

Do skupiny frazeologických analogů se nám podařilo zařadit 13 ekvivalentních dvojic. V angličtině se tento název objevuje v 5 případech, v ruském jazyce bylo nalezeno 8 frazeologizmů.

Mezi těmito frazeologizmy lze najít i poněkud hrubé přísloví – *it's like flogging a dead horse* („je to jako bičovat mrtvého koně“), kterému sémanticky odpovídá ruské neutrální *колебать воздух* („kolébat vzduch“).

Ve skupině ruských analogů je nutno poznamenat, že poslední 4 uvedené dvojice jsou z hlediska sémantiky poměrně vzdálenějšími ekvivalenty, nicméně i tak patří do uvedené skupiny.

Zastoupení tu má i již zmiňovaný frazeologismus *строить воздушные замки*, jelikož jeho anglickým ekvivalentem je i anglický idiom *build castles in Spain*, kde jsou *vzdušné zámky* zaměněny za *zámky ve Španělsku*.

Dvojice ruských antonymických frazeologizmů *принять в себя — выйти из себя* v angličtině nachází ekvivalent v idiomech *come up for air – be up in the air*, mezi nimiž již antonymická vazba není.

K ruskému frazeologizmu *делатъ деньги из воздуха* byly nalezeny dva ekvivalenty, z nichž první je strukturně i obrazně více ekvivalentní, druhý se pak mírně liší – více komponentů, záměna obraznosti díky absenci lexému *peníze*, které je zaměněno za synonymum *balík*, v kterém lze cítit větší částku než jen ve slově *peníze*. Navíc se tu neobjevuje komponent *wind*, který je zaměněn za neurčité zájmeno *something*.

2.3.4 Neekvivalentní frazeologizmy

2.3.4.1 Neekvivalentní ruské frazeologizmy

Ruský frazeologismus	význam frazeologizmu v češtině	význam frazeologizmu v angličtině
воздух чистый	vzduch je čistý	eliminate confusion, dispel controversy or emotional tensions
поднимать на воздух	vyhodit do vzduchu	to blow up something
дышать воздухом	nasávat atmosféru	feel the atmosphere
перевозить воздух	jezdit s prázdným vozem	go with not fully loaded capacity of vehicle
воздухом подбито	o příliš tenkém kabátu bez podšívky	slim coat without lining

Anglické frazeologické ekvivalenty se nám nepodařilo najít k 6 ruským frazeologizmům. V této skupině se nám zdá zajímavý frazeologismus *воздухом*

nodbumo, který nám říká o nějakém kabátu, že je příliš tenký, jelikož nemá podšívku. Tento význam nepřísluší žádnému anglickému frazeologizmu, český ekvivalent by se také hledal jen těžko.

2.3.4.2 Neekvivalentní anglické frazeologizmy

anglický frazeologismus	význam frazeologizmu v češtině	význam frazeologizmu v ruštině
airs and graces	chovat se jako náfuca	манерность, жеманство, напыщенные манеры, высокопарный слог
clear the air	uvolnit atmosféru	разрядить атмосферу, удалить недоразумение
keep somebody in the air	udržovat někoho v nejistotě, v očekávání	держатъ кого-либо в состоянии неуверенности, ожидания
make the air blue	mluvit sprostě, mít vztek	ругаться, сквернословить

Anglických neekvivalentních frazeologizmů jsme našli poněkud více, celkem 11. K nim patří i idiomy z oblasti rádiového nebo televizního přenosu, kde je komponent *air* postaven ve významu českého slova *éter* – *go off the air*, *put on the air*.

2.4 Frazeologizmy s komponentem *земля / earth*

Slovo *země* je také všeslovanské (polsky – *ziemia*, rusky – *земля*, staroslovansky – *zemlja*). V praslovanštině to bylo slovo **zem'a*.

Slovo *země* označuje větší množství předmětů – Zemi jakožto planetu, na které žijeme, také označuje půdu, po které chodíme, nebo např. stát, ve kterém lidé žijí. Jak v češtině, tak i v ruštině a angličtině má toto slovo mnoho významů.

„*Země* je rotační elipsoid. <...> *Země* působí na všechna tělesa přitažlivou silou, vytváří gravitační pole a přitahuje hmoty svého okolí. *Země* je třetí pořadí známých planet, otáčí se kolem své osy jednou za 24 hodin. Kolem Slunce oběhne *Země* za 365 dní 5 hodin 48 minut a 46 vteřin. *Země* se pokládá za železnou kouli, obalenou

kamenným pláštěm, jenž je oblit zcela tenounkým a nesouvislým obalem vody (moře) a souvisle obalem vzduchu“ (Dvořáček, 1933: 971).

2.4.1 Úplné nebo částečné ekvivalenty

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
рай на земле	paradise on earth
между небом и землей	between heaven and earth
сравнивать с землей что	raze something to the ground

Úplných nebo částečných frazeologizmů s komponentem *země* bylo nalezeno pouze malé množství, celkem 3 dvojice. V této skupině vidíme úplné shody jak sémantické, tak i shody v obraznosti a ve struktuře.

Jedinou výjimkou se jeví dvojice *сравнивать с землей что* – *raze something to the ground*, kde je nepatrný rozdíl ve struktuře (v ruštině stojí objekt – *что* na posledním místě výpovědi, zatímco v angličtině – *something* se nachází na druhém místě hned za slovesem), a také je tu rozdíl v počtu komponentů (v angličtině je navíc určitý člen *the*). Navíc v anglickém frazeologismu není obsažen komponent *earth*, nýbrž jeho synonymum *ground*.

2.4.2 Relativní ekvivalenty

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
земной рай	paradise on earth
спускаться с неба на землю	come back down to earth
сметать (стирать) с лица земли	raze something to the ground
ни пяди земли не уступать	not yield an inch
мать сыра-земля	mother earth

Relativních ekvivalentů, tedy ekvivalentů se stejným významem při ne příliš velké záměně obraznosti, bylo nalezeno 7 dvojic.

Na syntaktické úrovni vidíme v první dvojici záměnu větných členů – *земной паи* (atributivní determinace – shodný přívlastek) a *paradise on earth* (objektová determinace – *earth* zde vystupuje jako předmět). Vidíme tu různé užití sloves, např. *спускаться с неба на землю* (*s pouštět se*) - *come back down to earth* (doslova *jít zpátky dolů*, tady jsou k slovesu připojena i substantiva, v ruštině je to kompenzováno prepozicí *с*).

Dvojice *упасть с небес на землю* („spadnout z nebes na zemi“) – *get back down to earth* („vrátit se zpět na zemi“) vykazuje rozdíl v expresivitě, jelikož v ruštině frazeologismus říká *spadnout*, v němž je vidět větší emocionalita než v anglickém *vrátit se zpět*. V ruštině je navíc komponent *nebesa*, což zapříčiňuje poněkud rozdílnou obraznost.

2.4.3 Frazeologické analogy

Ze slovníků se nám podařilo získat celkem 26 dvojic frazeologizmů. Daný komponent v obou jazycích jsme našli pouze v 1 případě. Skupina, kde je komponent užit v angličtině, obsahuje 3 dvojice frazeologizmů. V ruštině se slovo *земля* objevuje v 22 případech, což ukazuje na fakt, že se přísloví o daném přírodním živlu v ruské tradici vyskytují mnohem více než v anglické. V angličtině se objevují synonymní slova k anglickému *earth*, jako např. *world* nebo *ground*, nebo se v nich slovo označující zemi neobjevuje vůbec.

Ekvivalenty obsahující komponent *země* v obou jazycích jsou uvedeny před rozdělením skupiny na ruskou a anglickou část, komentáře jsou uvedeny na konci skupiny, týkají se skupiny analogů jako celku.

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
исчезать с лица земли	as if the earth had just swallowed him up

2.4.3.1 Ruské analogy obsahující komponent *земля*

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
будто к земле прирос	stand there like a pillar of salt
лежать (покоиться) в земле	push up the daisies

на земле не валяется	be worth one's weight in gold
не жилец на земле	be at death's door
предавать кого, что земле	lay someone to rest

2.4.3.2 Anglické analogy obsahující komponent *earth*

anglický frazeologismus	ruský frazeologismus
be back down to earth	стоять на реальной почве
go to earth	залечь на дно
cost the earth	(стоит) денег как грязи

Zesílená expresivita v anglickém frazeologismu je k vidění u dvojice *стоять на земле* — *have both feet on the ground*. Ruský frazeologismus nám doslova říká pouze „stát na zemi“, v anglickém idiomu je větší počet komponentů, který právě zesiluje expresivitu výpovědi – doslova „mít obě nohy na zemi“.

Antonymie je přítomna např. u dvojice *земли под собой не чуют / не слышат* („necítit / neslyšet pod sebou zemi“) – *it's like being in heaven* („je to jako být v nebi“).

Frazeologizmy s komponenty *земля горит* mají v angličtině velký počet ekvivalentů. Z nich byly vybrány idiomy nejvíce významově odpovídající, a sice *as if he had a lighted cigarette up his arse* („jako by měl u zadku zapálenou cigaretu“) a *he's going hell for leather* („kvůli kůži rozpoutá peklo“).

Záměna obraznosti se objevuje např. ve dvojicích *соль земли* — „sůl země“ a *the spice of life* – „koření života“ nebo *за тридевять земель* – doslova „za třidevět zemí“ a jeho ekvivalent *beyond the seven seas* – „za sedmi moři“.

2.4.4 Neekvivalentní frazeologizmy

2.4.4.1 Neekvivalentní ruské frazeologizmy

ruský frazeologismus	význam frazeologizmu v češtině	význam frazeologizmu v angličtině
идти на край земли	jít na kraj světa	to go someplace very far

		away
на краю земли	být někde v Tramtárii	to be at someplace very far away
хоть на край земли	tam, kde lišky dávají dobrou noc	to go someplace very far away
чуть от земли видно	je malinkatý jako mravenec	something that is very small
пуп земли	pupek světa	someone who thinks that he 's most important person

Do této skupiny řadíme 11 ruských frazeologizmů, ke kterým se nám nepodařilo nalézt jejich anglický frazeologický ekvivalent.

Ruské frazeologizmy, které obsahují spojení slov *край земли*, mají v češtině bohatší výběr ekvivalentů – jednou hovoříme o *kraji světa*, pak o *Tramtárii* a nakonec o *místě, kde lišky dávají dobrou noc*.

U frazeologizmu *нун землю* se nabízí více verzí jeho vzniku: buď pochází z Bible, nebo je to ruský obrat pocházející ze staroruského folklóru a literatury, další možností je spojitost s folklórem Talmudu, kde se mluví o centru země, což je Palestina, o centru Palestiny, což je Jeruzalém a o kameni, který je v jeruzalémském chrámě střežen. Poslední možností je kalk z řečtiny, kde Zeus vypustil z každého konce země dva orly, kteří se setkali v polovině cesty – nad městem Delfy, jež bylo označeno jako střed země (Бирих, Мокиенко, Степанова, 2005: 581).

2.4.4.2 Neekvivalentní anglické frazeologizmy

anglický frazeologismus	význam frazeologizmu v češtině	význam frazeologizmu v ruštině
of the earth	držící se blízko země	земной, приземленный
on earth	propáníčka	же, просто, только, наконец, все-таки
run to earth	vyslídit, najít někoho	выследить, разыскать, обнаружить кого-либо

Anglických frazeologizmů bez ruského frazeologického ekvivalentu bylo nalezeno méně, pouze 3. Najdeme mezi nimi i vsuvku ve formě *on earth*, které by odpovídalo české *propánička* nebo *Bože na nebesích!*. Použití ve větě by vypadalo následovně:

Why on earth aren't you in bed?! Don't you know what time is it?

Proč ještě, propánička, nejsi v posteli?! Víš, kolik je hodin?

2.5 Frazeologizmy s komponentem *ветер* / *wind*

Slovo *vítr* je opět všeslovanské: polsky – *wiatr*; rusky – *ветер*, chorvatsky – *vjètar*, staroslovansky – *větrъ*, praslovansky – **větrъ*.

Vítr je vlastně vzduch v pohybu. Nelze jej vidět, ale lze jej pociťovat. Foukání větru lze zpozorovat pouze na jiných předmětech (poletování listí, směr dýmu,...). Díky větru dochází k vyrovnávání teplot vzduchu. Směr, odkud vítr vane, se určuje praporkem, který je umístěn na vhodném prostranství. Rychlost větru se vyjadřuje v metrech za sekundu a v kilometrech za hodinu. *Vítr* může také způsobit vichřice, tornáda, orkány a další.

2.5.1 Úplné nebo částečné frazeologizmy

ruský frazeologizmus	anglický frazeologizmus
как ветер (быстро)	like the wind
отнять ветер у какого-либо судна	take the wind out of somebody's sails
мчаться как ветер	go (run) like the wind
ветер и непогода	wind and weather
ветер перемен	the wind of change

Dvojice patřících do této skupiny bylo nalezeno 9, většinou se shodují. Rozdílů si můžeme povšimnout u dvojice *Каким добрым ветром вас занесло сюда?* - *What good wind brings you here?*, kde je v ruštině použit instrumentál, verbum je také rozdílné, i když jsou ekvivalenty synonymní (v ruštině – *zanesl*, v angličtině – *přinesl*).

Jiné sloveso se objevuje i u frazeologizmů *мчатся как ветер – go (run) like the wind*. V ruštině se objevuje více expresivní sloveso (*hnát se, letět*), čímž je dosaženo trochu jiné obraznosti, která se stává více energickou.

Mezi ruskými ekvivalenty najdeme i jeden, který neobsahuje komponent *ветер* (*второе дыхание*), místo něj je tu použito substantivum *dech*, sémantika a struktura zůstávají stejné.

Rozdíl v použití jiného čísla je vidět u dvojice *ветер перемен – the wind of change*, kde je v ruštině použit plurál (*перемен*) a v angličtině singulár (*change*). Stejně je tomu tak i u dvojice *второе дыхание – second wind*.

Další rozdíly jsou především způsobeny gramatickou odlišností – více komponentů (prepozice, členy) nebo změna slovosledu.

2.5.2 Relativní frazeologizmy

ruský frazeologizmus	anglický frazeologizmus
по ветру	down the wind
откуда ветер дует	which way the wind blows
с попутным ветром	off the wind
носиться в воздухе	be in the wind
перевести дух	recover one's wind

Relativních ekvivalentů, tedy dvojic frazeologizmů, které mají částečnou záměnu obraznosti při stejné sémantice, nebylo nalezeno mnoho, jak tomu ostatně bývá (s výjimkou skupiny *огонь*), celkem se nám podařilo spojit 5 ruských a anglických ekvivalentů.

Komponent *vítr* se objevuje ve všech anglických frazeologizmech, v ruštině chybí ve dvou ekvivalentech – *перевести дух* („nabrat dech“), kterému odpovídá anglické *recover one's wind* („znovu nabrat vítr“) a *носиться в воздухе* („nést se ve vzduchu“), čemuž je ekvivalentní anglické *be in the wind* („být ve větru“) – zde vidíme i záměnu žvlů.

Ve většině případů je obrazný rozdíl ve slově (slovech), které označuje (označují) směr větru. Takovými případy jsou *no vemy* – *down the wind* (ruská předložka *po* oproti anglické *dolů*), *с попутным ветром* — *off the wind* (v ruštině doslova *souběžně* a v angličtině *z, pryč od*) nebo *откуда ветер дует* — *which way the wind blows* (ruské *odkud* oproti anglickému *kam*).

2.5.3 Frazeologické analogy

Do skupiny ekvivalentů, které se různí především obrazností při zachování stejné sémantiky, bylo zařazeno 14 anglických frazeologizmů, přičemž tři z nich mají v ruštině dva ekvivalenty. Ruských frazeologizmů s daným komponentem je 8. Komponent *vítr* se v obou jazycích objevuje ve 3 dvojících.

Tato skupina je opět dělena na ruskou a anglickou část, před kterými stojí tabulka s ekvivalenty, ve kterých se daný komponent objevuje v obou jazycích. Komentáře k frazeologizmům se nachází pod anglickou částí a vztahují k celé skupině analogů.

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
прямо против ветра	in the wind's eye
идти насколько возможно против ветра	sail close to the wind
открытый всем ветрам	to the four winds

2.5.3.1 Ruské analogy obsahující komponent *ветер*

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
бросать деньги на ветер	throw money down the pan (out of window)
в карманах ветер гуляет	not have two ha'pennies for a penny (to rub together)
бросать слова на ветер	talk to a brick wall
без ветра качает	feel (be) weak in the knees
не в бровь, а в глаз	between wind and water

2.5.3.2 Anglické analogy obsahující komponent *wind*

anglický frazeologismus	ruský frazeologismus
fly to the winds gone with the wind	рассеяться как дым
it's an ill wind that blows nobody good	нет худа без добра
scatter to the four winds	разлететься на все стороны
whistle for a wind	ждать у моря погоды
whistle somebody down the wind	махнуть на кого-либо рукой

U první dvojice *прямо против ветра – in the wind's eye* je v angličtině abstraktnímu větru přidáno smyslový orgán „oko“. V ruštině je obraznost zesílena použitím předložky *прямо*. Navíc prepozice *против* a *in* si významově neodpovídají.

Absenci slovesa a záměnu atributu lze pozorovat u dvojice *открытый всем ветрам – to the four winds*. Vynechání anglického slovesa avšak nemění smysl výpovědi. V ruštině je zesílena obraznost, kde je místo anglické numeralia *four* užito pronominum *всем* označující mnohem větší počet, než jen čtyři. Stejně je tomu tak i ve dvojici *разлететься на все стороны – scatter to the four winds*, kde je navíc v ruštině místo *větru* užito slovo *страна*.

Záměnu komponentů lze nalézt i v dvojici *бросать слова на ветер – talk to a brick wall*. Zde je abstraktní *vítr* zaměněn za reálný předmět – *zed' z cihel*. V ruštině je navíc užito konstrukce *verbum + substantivum (házet slova)*, které v angličtině odpovídá pouze *verbum (mluvit)*. S tím souvisí i větší expresivita ruského frazeologismu, kdy cítíme, že *házet slova* je dynamičtější a energičtější než *mluvit*.

2.5.4 Neekvivalentní frazeologizmy

Ruských frazeologizmů, ke kterým se nám nepodařilo nalézt anglický frazeologický ekvivalent, není v této skupině mnoho, jsou pouze 3. Anglických neekvivalentních frazeologizmů bylo nalezeno více, celkem 8.

V této skupině je, podle našeho názoru, zajímavý anglický frazeologismus *broken wind*, který označuje plicní chorobu u koní.

Dále jsou tu frazeologizmy jako *ветер в голове* a *wind in the head*. Jejich forma a obraznost je stejná, nicméně si tyto dva frazeologizmy nejsou ekvivalentní. V ruštině výraz *вѣтр в hlavě* označuje lehkomyšlného člověka, zatímco v angličtině je frazeologizmus používán v souvislosti s člověkem, který nemá žádnou představivost, fantazii.

Podobným případem jsou i frazeologizmy *бросать на ветер* a *throw something to the wind*. Obraznost je opět stejná, struktura je dosti podobná, ale význam je opět jiný. Ruský frazeologizmus znamená „vyhodit do větru“ (o penězích) nebo „mluvit do větru“. Anglický frazeologizmus nám říká, že někdo na něco zapomenul, přestal něčemu věnovat pozornost.

Také frazeologizmy *висеть в воздухе* a *hang in the wind* by se mohly zdát ekvivalentními, obraznost je téměř stejná, struktura také. Nicméně ruské *висет в воздухе* znamená „zanechat něco nevyřešené, tak, jak to je“ a nebo „zůstat bez odpovědi“. V angličtině je význam jiný, a sice „být nerozhodný, pochybovat o něčem“.

2.5.4.1 Neekvivalentní ruské frazeologizmy

ruský frazeologizmus	význam frazeologizmu v češtině	význam frazeologizmu v angličtině
бросать на ветер	vyhazovat do větru	to spend (money), fritter away (one's fortune) to no purpose, senselessly
ветер в голове	lehkomyšlný člověk	light-minded, frivolous people
какой ветер занес	kde se vzal, tu se vzal	what caused someone to come to a certain place?

2.5.4.2 Neekvivalentní anglické frazeologizmy

anglický frazeologizmus	význam frazeologizmu v češtině	význam frazeologizmu v ruštině
go down the wind	upadat, klesat	находится в состоянии упадка
broken wind	plicní choroba u koní	запал (у лошади)

gain the wind of	nalézt něco, dosáhnout něčeho	обнаружить, заметить, наблюдать, достичь,...
get the wind up	vylekat se, dostat strach	испугаться, струсить, струхнуть, переполошиться
hang in the wind	být nerozhodný, pochybovat	колебаться, сомневаться, не знать, на что решиться

ZÁVĚR

Předložená bakalářská práce se zabývala srovnávacím popisem frazeologických jednotek s názvy přírodních živlů v ruštině a angličtině. Přírodních živlů v širokém pojetí lze najít velké množství, proto jsme se primárně zaměřili pouze na 5 z nich, a sice na *voda*, *oheň*, *vzduch*, *zemi* a *vítr*. Jelikož bylo excerpt nalezeno velké množství, komentáře byly většinou směřovány na nejzajímavější shodné nebo rozdílné rysy, u některých frazeologizmů je také popsána jejich etymologie. Celkem bylo shromážděno 369 excerpt s komponenty přírodních živlů, které byly rozděleny na základě námi modifikované klasifikace dle míry ekvivalence (Stěpanova, Mokienko, 1995) do skupin, přičemž v každé skupině jsou uvedeny pouze některé příklady, úplný seznam frazeologizmů je k nalezení v příloze této práce. Pokud k tomuto číslu přidáme počet frazeologických analogů, ve kterých se dané komponenty neobjevují, dostaneme celkem 473 frazeologizmů, se kterými jsme v naší práci pracovali.

V teoretické části byly podány obecné informace o frazeologii jakožto o vědní disciplíně, která byla také popsána z pohledu české, ruské a anglické tradice. Popsána byla také frazeologická jednotka, tedy frazeologizmus, byly dány jeho hlavní vlastnosti, popsali jsme funkce frazeologizmu a uvedli některé klasifikace frazeologizmů.

Praktická část je rozdělena do 5 skupin podle 5 živlů, které byly zkoumány. V každé skupině se objevilo další, přesnější dělení. Na začátku každé skupiny je uvedena informace o daném živlu, vysvětluje se, co lexém znamená a odkud pochází.

Přišli jsme k závěru, že v ruských frazeologizmech se výše uvedené komponenty přírodních živlů objevují o trochu více než v anglických, celkem bylo nalezeno 191 ruských a 176 anglických frazeologizmů s komponentem přírodního živlu.

Nejvíce frazeologizmů bylo nalezeno s komponenty *огонь* / *fire*, kde mluvíme o čísle 102, což je 28 % z celkového počtu frazeologizmů (45 ruských a 57 anglických frazémů). Druhou nejpočetnější skupinou jsou frazeologizmy s komponenty *вода* / *water*, které se objevují v 99 případech, což je 27 % (56 ruských a 43 anglických). Tyto živly tak zřejmě hrály v životě předků největší roli.

Nejméně frazeologizmů patří ke skupině s komponenty *земля / earth*, kde je k nalezení pouze 44 frazeologizmů, tedy pouze 12 % z celkového počtu (21 ruských a 23 anglických). Stejný počet frazeologizmů byl nalezen s komponenty *ветер / wind* (celkem 61; 25 ruských a 36 anglických) a *воздух / air* (celkem 61; 44 ruských, 17 anglických), což znamená, že v každé ze skupin je obsaženo 16,5 % celkového počtu frazeologizmů. U těchto dvou skupin si můžeme všimnout, že komponent *vzduch* se v ruských frazeologizmech objevuje mnohem častěji než v anglických, přesně naopak je tomu u skupiny s komponentem *vítr*, kde převládají anglické frazémy nad ruskými.

Úplných nebo částečných frazeologizmů se nám podařilo najít přesně 102 (28 %), relativních 74 (20 %), frazeologických analogů pak 110 (30 %), což je nejpočetnější skupina, a neekvivalentních frazeologizmů bylo celkem 81 (22 %). Celou tuto statistiku uvádíme v příloze.

Pokud spojíme úplné nebo částečné a relativní ekvivalenty, tj. Poměrně blízké frazeologizmy, dostaneme číslo 176, což je 48 % všech frazeologizmů. Toto číslo je docela překvapivé, jelikož mluvíme o dosti vzdálených jazycích a dalo by se tak čekat číslo mnohem menší. Nicméně tento fakt svědčí o tom, že přírodní živly patří k nejstarším jevům, se kterými se lidé setkávali, a že zkušenosti Rusů a Angličanů právě s těmito elementy byly docela blízké. I když také zde najdeme národně-specifické frazeologizmy, které odráží specifické vidění světa každého národa.

Cíle této práce, tedy shromáždění a analýza frazeologizmů obsahujících komponenty-názvy přírodních živlů, tak byly naplněny. Věřím, že tato práce přispěje ke zkoumání daných frazeologizmů a bude tak užitečným materiálem pro budoucí výzkum frazeologického obrazu světa evropských národů.

РЕЗЮМЕ

Темой настоящей бакалаврской дипломной работы является фразеология, точнее *Стихийные элементы в русских и английских фразеологизмах*, а еще точнее — фразеологизмы, составной частью которых являются компоненты-названия *вода (water)*, *огонь (fire)*, *воздух (air)*, *земля (earth)* и *ветер (wind)*. Предметом исследования нашей работы являются русские и английские фразеологизмы с компонентами-названиями стихий. Цель работы — сопоставительный анализ данных фразеологических единиц. У фразеологизмов, не имеющих фразеологического эквивалента во втором языке, мы стараемся дать его описание на чешском языке, а в случае русского фразеологизма — описание на английском и в случае английского — описание на русском языке). У некоторых фразеологизмов также описывается их этимология — в этом нам очень помогла публикация А. Бириха, В. Мокиенко и Л. Степановой — *Русская фразеология. Историко-этимологический словарь*. Фразеологические эквиваленты подвергаются сопоставительному анализу, показываются их тождественные и различные черты.

Для собирания материала, использованного в практической части, нам послужил прежде всего *Rusko-český frazeologický slovník* (Stěpanova, 2007), из которого было почерпнуто большинство примеров. Много фразеологизмов мы обнаружили также в двух одноименных словарях русского профессора А. В. Кунина, которые несут название *Англо-русский фразеологический словарь* (первый словарь был опубликован в 1956 году, второй в 1984 году). Для того, чтобы отыскать английские эквиваленты русских фразеологизмов, был использован чешский словарь *Česko-anglický frazeologický [a] idiomatický slovník* (Řešetka, 1999).

В вышеприведенных фразеологических словарях в русском и в английском языках было обнаружено приблизительно 400 фразеологизмов. Но разумеется, что это количество не окончательное, так как фразеология постоянно развивается, в ее состав входят новые фразеологизмы и, несомненно, какие-то фразеологизмы становятся архаическими, в следствии чего они исчезают из общеупотребительного языка.

Вся работа состоит из десяти разделов, в общем их можно разделить на две большие части — теоретическую и практическую — в каждой из них мы выделяем пять разделов. Перед теоретической и практической частями мы находим введение, определяющее цель работы и вводящее читателя в данную проблематику.

Теоретическая часть содержит информацию о том, что такое *фразеология* как лингвистическая дисциплина, что является ее основной задачей, каковы ее самые важные термины, в теоретической части также приводится несколько определений фразеологии. Далее дается информация о возникновении фразеологии, описывается как общая история фразеологии, так и отдельно история русской, английской и чешской фразеологии наряду с важными для фразеологии учеными. Первая часть нашей работы также посвящена единице фразеологии — фразеологизму. Предлагаются возможные определения фразеологизма, пишется о его функции и его свойствах, как, например, экспрессивность, устойчивость, воспроизводимость и другие. Теоретическая часть заканчивается описанием семантической классификации и — для нашей работы самой важной — классификации по степени эквивалентности.

Основными источниками для написания теоретической части явились прежде всего публикации *Основы фразеологии русского языка* (Молотков, 1977) и *Фразеология современного русского языка* (Шанский, 1963). Из публикаций, изданных на территории Чешской Республики, очень важными для нашей работы стали *Ruská frazeologie pro Čechy* (Mokienko, Stěpanova, 2008), а также *Frazeologie a idiomatika česká a obecná* (Čermák, 2007).

В практической части сформулированы методы, которых мы придерживаемся при анализе. Вторая часть нашей работы содержит разделы, выделенные по принципу проведения анализа фразеологизмов с определенным компонентом-названием стихии. Так как исследованных нами названий стихийных элементов в целом пять, то и в практической части находим пять разделов. В каждом из них выделены еще более конкретные подгруппы, которые соответствуют классификации по степени эквивалентности, а именно: 1) полные и частичные фразеологизмы, 2) относительные фразеологизмы, 3) фразеологические аналоги и 4) безэквивалентные фразеологизмы. У третьей группы проведено также

разделение на эквиваленты, в которых как в русском, так и в английском языке присутствует данный компонент, и эквиваленты, в которых данный компонент присутствует только в одном из исследуемых языков. Четвертая подгруппа разделяется на русские и английские безэквивалентные фразеологизмы.

За практической частью следует заключение, в котором были подведены итоги и которое показывает насколько были выполнены цели, данные во введении. После заключения приведен список использованной литературы, список используемых словарей, далее мы находим приложение, показывающее таблицы, в которых присутствуют все фразеологизмы, с которыми мы работали. Таблицы упорядочены таким же образом, как и в практической части — по компонентам-названиям, которые содержат фразеологизмы — *вода (water)*, *огонь (fire)*, *воздух (air)*, *земля (earth)* и *ветер (wind)*. В рамках отдельных компонентов единицы сопоставлены по степени эквивалентности. Последней частью настоящей работы является аннотация, в которой очень кратко описана вся бакалаврская работа.

В практической части с начала модифицируется классификация фразеологизмов по степени эквивалентности (полные и частичные эквиваленты объединяются в одну группу), потому что русский и английский языки относятся к довольно отдаленным языкам и количество полных эквивалентов было бы очень невелико (сверх того многие ученые говорят о том, что полные эквиваленты вообще не существуют). Каждый раздел начинается с краткой характеристики отдельной стихии и также описывается этимология слов-названий стихий.

В целом нам удалось найти 191 русских фразеологизмов, содержащих компоненты-названия природных стихий, и 176 английских фразеологизмов с данным компонентом.

Самое большое количество фразеологизмов принадлежит к группе *огонь / fire*, в которой было собрано 102 фразеологические единицы, тем самым они составляют 28% от общего количества фразеологизмов. Самой небольшой является группа с компонентами *воздух / air*, содержащая лишь 12% от общего количества — 44 фразеологических единицы. Фразеологизмов с компонентами *вода / water* мы обнаружили несколько меньшее количество, чем в группе *огонь / fire*. На самом деле их 99, что составляет 27% от общего количества. У групп *земля / earth* и *ветер*

/ *wind* мы нашли одинаковое количество фразеологизмов — 61 единицу, составляющих в каждой группе 16,5% от общего количества.

Две последние указанные группы интересны также тем, что количество фразеологизмов в одном языке на много выше, чем в другом. В группе *земля / earth* было найдено 44 фразеологизмов в русском языке, а только 17 фразеологических единиц в английском. Наоборот, группа *ветер / wind* содержит 36 английских и только 25 русских фразеологизмов. Эти данные свидетельствуют об большем опыте английской культуры с природным элементом *wind*, наоборот, в русской традиции компонент *ветер* часто заменен другим словом (напр., *дыхание* или *воздух*). Замены компонентов в английском языке мы наблюдаем напр., у группы *земля / earth*, где использованы синонимичные эквиваленты английской природной стихии, как напр. *ground*.

В работе можно найти 102 полных или частичных эквивалентов и 74 относительных эквивалентов. Вместе эти две группы составляют 48% от общего количества найденных фразеологизмов, что удивительно, так как русский и английский языки относятся к разным языковым группам. Из этого можно сделать вывод о том, что предки обоих народов издревле были знакомы с природными стихиями, которые были частью их жизни уже много миллионов лет назад, а также это свидетельствует об очень сходном опыте русских и англичан с природными стихиями.

Также количество безэквивалентных фразеологизмов нас удивило. Мы предполагали, что найдем очень много единиц без фразеологического эквивалента, потому что русские и английские фразеологизмы имеют свою народную специфику, играющую во фразеологии не малую роль, следовательно, фразеологизмы будут не очень похожи, но таких было лишь 22% от общего количества — 36 русских и 45 английских безэквивалентных фразеологизмов. С другой стороны, мы не ожидали большого количества фразеологических аналогов, но именно аналоги в нашей работе занимают самую большую часть — 110 пар эквивалентов, составляющих 30% от общего количества.

В настоящей работе можно найти как традиционные фразеологизмы (*как с гуся вода*), так и фразеологизмы, составной частью которых являются собственные

имена (*огонь св. Эльма, Прометеев огонь*), или фразеологизмы, содержащие компонент-название реалии (*set the Thames on fire*). Наша работа содержит также фразеологизмы, отличающиеся друг от друга только одним компонентом (*on fire* и *on the fire*). Интересно, что даже английский определенный артикль *the* играет такую роль, что изменяет семантику.

Благодаря эксцерпции, классификации, сопоставлению и описанию фразеологических эквивалентов (или безэквивалентных фразеологизмов), составной частью которых являются наименования природных стихии, мы выполнили цели нашей работы и тем самым мы могли дать целостное представление о фразеологизмах данной тематики. Мы надеемся, что настоящая работа будет полезна для дальнейших исследований.

POUŽITÁ LITERATURA

1. **BEČKA, J., V.:** *Slovník synonym a frazeologismů*. Praha 1979.
2. **BENEŠ, K., BENEŠ, A.:** *Anglická frazeologie*. Praha 1946.
3. **ČERMÁK, F.:** *Frazeologie a idiomatika česká a obecná*. Praha 2007.
4. **FILIPEC, J., ČERMÁK, F.:** *Česká lexikologie*. Praha 1985.
5. **MOKIENKO, V., STĚPANOVA, L.:** *Ruská frazeologie pro Čechy*. Olomouc 2008.
6. **STĚPANOVA, L.:** *Česká a ruská frazeologie: diachronní aspekty*. Olomouc 2004.
7. **ZAORÁLEK, J.:** *Lidová rčení*. Praha 2009.
8. **БИРИХ, А. К., МОКИЕНКО, В. М., СТЕПАНОВА, Л. И.:** *Русская фразеология. Историко-этимологический словарь*. Москва 2005.
9. **МОКИЕНКО, В. М.:** *Славянская фразеология*. Москва 1980.
10. **МОЛОТКОВ, А. И.:** *Основы фразеологии русского языка*. Ленинград 1977.
11. **ШАНСКИЙ, Н. М.:** *Фразеология современного русского языка*. Москва 1963.
12. **ШАНСКИЙ, Н. М.:** *Фразеология современного русского языка*. Москва 1985.

POUŽITÉ SLOVNÍKY

1. **BEČKA, J., V.:** *Slovník synonym a frazeologismů.* Praha 1979.
2. **DVOŘÁČEK, J. et al:** *Masarykův slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí. Díl 5, N-Q.* Praha 1931.
3. **DVOŘÁČEK, J. et al:** *Masarykův slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí. Díl 7, Š-Ž.* Praha 1933.
4. **MOKIENKO, V., WURM, A.:** *Česko-ruský frazeologický slovník.* Olomouc 2002.
5. **ŘEŠETKA, M.:** *Česko-anglický frazeologický [a] idiomatický slovník.* Olomouc 1999.
6. **STĚPANOVA, L.:** *Rusko-český frazeologický slovník.* Olomouc 2007.
7. **БИРИХ, А. К., МОКИЕНКО, В. М., СТЕПАНОВА, Л. И.:** *Русская фразеология. Историко-этимологический словарь.* Москва 2005.
8. **КУНИН, А. В.:** *Англо-русский фразеологический словарь.* Москва 1956.
9. **КУНИН, А. В.:** *Англо-русский фразеологический словарь.* Москва 1984.

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. *The free dictionary: Idioms and phrases*. [online]. Farlex, Inc: ©2003-2015 [cit. 27.3.2015]. Dostupné z: <http://idioms.thefreedictionary.com/>
2. *Академик: Большой русско-английский фразеологический словарь*. [online]. Академик: ©2000-2014 [cit. 30.3.2015]. Dostupné z: http://phraseology_ru_en.academic.ru/

PŘÍLOHA

Příloha 1: Statistika - celkový přehled počtu frazeologismů

Název živlu Jazyk	VODA		OHEŇ		ZEMĚ		VZDUCH		VÍTR		Celkem
	Rus.	Ang.	Rus.	Ang.	Rus.	Ang.	Rus.	Ang.	Rus.	Ang.	
Typ ekvivalence											
Úplné nebo částečné ekvivalenty	16	14	21		3		3		9		102
Relativní ekvivalenty	7		14		7		4		5		74
Frazeologické analogy	20	11	7	10	23	4	8	5	8	14	110
Neekvivalentní frazeologizmy	13	11	3	12	11	3	6	11	3	8	81
Celkem	56	43	45	57	44	17	21	23	25	36	
Celkový počet zkoumaných frazeologismů											<u>367</u>

Příloha 2: Frazeologizmy s komponentem *voda* / *water*

Úplné nebo částečné ekvivalenty

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
огненная вода	fire water
живая вода	water of life
ловить рыбу в мутной воде	to fish in troubled waters
находиться на мели	be in low water
сидеть на мели	be in low water
решетом воду носить	carry water in a sieve
быть как рыба в воде	be like fish in water

окатить холодной водой	throw cold water on (over) something
(суп) как вода	it's like water
сидеть на хлебе и на воде	be down to bread and water
перебываться с хлеба на воду	be down to bread and water
готов идти в огонь и в воду	would go through fire and water
замутить воду	muddy the waters
хлестать (что) как воду	drink something like water
рекой литься (течь)	flow like water
(as) weak as water	слабый как муха

Relativní ekvivalenty

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
как с гуся вода	like water off a duck's back
много воды утекло с тех пор	a lot of water has passed under the bridge
облить ушатом холодной воды кого	throw cold water on (over) something
чистой воды	of the first water
тихие воды глубоки	still waters have deep bottoms
тихая вода берега подмывает	still waters run deep
буря в стакане воды	a storm in a tea-cup

Frazeologické analogy

S komponentem v obou jazycích

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
не зная броду, не суйся в воду	no safe wading in an unknown water

S komponentem v ruštině

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
вилами на воде писано	be in the lap of the gods
как две капли воды	as two peas
как водой смыло (сняло)	gone with the wind
позволить на себе воду возить	bend over backwards to help
вывести на чистую воду	show one's true colour
глядеть как баран на воду	stare at something like a cow at a five-barred gate
как в воду глядел	read something in the stars
как в воду кануть	disappear into thin air disappear without trace
как камень в воду	disappear into thin air
как в воду опущенный	be like a drowned rat (mouse) be like a bedraggled hen
и концы в воду	have had one's chips (bacon)
лить воду	be foul-mouthed
пройти сквозь огонь и воду	be a wily customer
прятать концы в воду	cover (up) one's tracks
толочь воду в ступе	be wool-gathering
воды в рот набрал	sit there looking miserable
тише воды, ниже травы	like an expectant cow
в ложке воды утопил бы	would gladly see someone dead
воды не замутит	be honest as the day is long

S komponentem v angličtině

anglický frazeologismus	ruský frazeologismus
too much water drowned the miller	хорошенького понемножку
tread water	держаться на плаву стоя
water bewitched	слабый чай
waters of forgetfulness	лета, забвение, смерть
carry water on both shoulders	вести двойную игру
still water runs deep	в тихом омуте черти водятся
have (got) water on the brain	быть безмозглым не все дома
be in smooth water	достичь «тихой пристани»
back water	плыть против течения
(keep one's head) above water	набит деньгами

Neekvivalentní ruské frazeologizmy

ruský frazeologismus	význam frazeologizmu v češtině	význam frazeologizmu v angličtině
вода на чью мельницу	to je voda na jeho mlýn	to further somebody's cause indirectly or unintentionally by one's actions or behavior
лить воду на мельницу	hnát vodu na mlýn	to further somebody's cause indirectly or unintentionally by one's actions or behavior
не разлей водой водой не разолешь	jeden bez druhého neudělá ani krok	(the named people) are always together, have a very close relationship
мертвая вода	mrtvá voda	still water without any current
вода как парное молоко	voda je (teplá) jako louh	water that's fine to go in

седьмая вода на киселе	příbuzný z desátého kolena	cousin ten times removed
темна вода во облацех	něco nejasného, nepochopitelného	it is all shrouded in darkness
будто воду возили	bolí ho celý člověk	the whole body hurts
хоть в воду	je to na oprátku	a person wants to drown himself, commit suicide
выйти сухим из воды	vyváznout se zdravou kůží	to escape well-deserved punishment, remain unpunished, uncompromised
уходить камнем в воду	jít ke dnu jako sekyra	sink like a rock
под лежащий камень вода не течет	kdo se o nic nesnaží, tomu nic nevyjde	if a person makes no effort, he will make no progress, get nowhere

Neekvivalentní anglické frazeologizmy

anglický frazeologismus	význam frazeologizmu v češtině	význam frazeologizmu v ruštině
be in hot water	mít potíže, být v obtížné situaci	иметь неприятности, быть в затруднительном положении (преимущественно по своей вине)
deep waters	velké trápení, neklid	большое беспокойство или горе
get into deep water(s)	dostat se do těžké situace	попасть в тяжелое положение
get into hot water	dostat se do neštěstí	попасть в беду
hold water	být logickým, znít věrohodně	быть последовательным, логичным, звучать убедительно
make water	vykonat malou potřebu	«мочиться», справить малую нужду

much water runs by the mill that the miller knows not of	kolem nás se děje spousta věcí, o kterých nemáme tušení	вокруг нас происходит много такого, о чем нам и невдомек
take the water	jít si zaplavat být spuštěn na vodu (o člunu)	войти в воду и поплыть быть спущенным на воду (о судне)
(as) unstable as water	velmi nestálý, proměnlivý	очень неустойчивый, непостоянный
water over the dam	událost z minulosti	дело прошлое
written in water	něco přechodného, nestálého	преходящий, мимолетный

Пříloha 3: Frazeologizmy s komponentem *огонь / fire*

Úplné nebo částečné ekvivalenty

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
между двух огней	between two fires
жечь как огонь	burn like fire
огонь в крови	fire in the blood
небесные огни	heavenly fires
огонь св. Эльма	St. Elmo's fire
под огнем противника	under fire
нет огня без дыма	no fire without smoke
открывать огонь	open fire
играть с огнем	play with fire
прометеев огонь	Promethean fire
беглый огонь	a running fire
быть как огонь	be like fire
крещение огнем	baptism of fire

огнем и мечом	with fire and sword
направить огонь на	direct one's fire against
передать огню и мечу	put to fire and sword
таскать каштаны из огня (для кого)	pull someone's chestnuts out of the fire
огонь, греющий нас на расстоянии, жжет вблизи	the fire which warms us at a distance will burn us when near
как лесной пожар	like a forest fire
линия огня	firing line
жечь как огонь	burn like fire (hell)

Relativní ekvivalenty

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
скрытый огонь сильнее горит	fire that's closest kept burns most of all
пройти сквозь огонь и воду и медные трубы	go through the fire and water
прекращать огонь	hold fire
поддерживать огонь в семейном очаге	keep the home fires burning
выдерживать огонь противника	stand fire
огонь и вода — верные слуги, но воли им давать нельзя	fire and water are good servants, but bad masters
предавать огню и мечу	put something down by fire and the sword
жечь огнем	burn like fire
попасть из огня да в полымя	get out of the frying-pan into the fire
подливать масла в огонь	add fuel to the fire (flames)
лить масло в огонь	

геенна огненная	the fires of hell
метать искры	flash fire
Что вы как на пожар?	Where's the fire?
восстать из пепла и огня	to rise like a phoenix from the ashes

Frazeologické analogy

S komponentem v obou jazycích

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
вызвать на себя огонь противника	draw fire from somebody
быть на линии огня	play with fire

S komponentem v ruštině

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
вертеться как береста на огне	wriggle like a snake
бояться как пуще огня	be shit-scared of something (someone)
гореть огнем (гори оно огнем)	disappear like a puff of smoke
бежать (убежать) как от огня	show a clean pair of heels
выйти на линию огня	risk one's neck (life)

S komponentem v angličtině

anglický frazeologismus	ruský frazeologismus
fight fire with fire one fire drives out another	клин клином вышибают
fire and brimstone	адские муки
hang fire	висеть в воздухе
set the Thames on fire	достать луну с неба

strike fire	задеть за живое
burnt child dreads the fire	обжегшись на молоке, будешь дуть и на воду
fire that's closest kept burns most of all	чем больше тушишь пожар, тем больше он разгорается

Neekvivalentní ruské frazeologizmy

ruský frazeologismus	význam frazeologizmu v češtině	význam frazeologizmu v angličtině
днем с огнем не найти	nenalézt něco s lucernou za bílého dne	it's nowhere to be found
днем с огнем искать	hledat s lucernou za bílého dne	it's nowhere to be found
вызывать огонь на себя	obětovat se pro ostatní	victimise yourself

Neekvivalentní anglické frazeologizmy

anglický frazeologismus	význam frazeologizmu v češtině	význam frazeologizmu v ruštině
build a fire under somebody	naléhat na někoho	оказать нажим на кого-либо
fire and fury	prudký vztek	неистовая страсть
fire in one's belly	ctižádostivost, ambice, iniciativa	честолюбие, амбиция, инициатива, энтузиазм
full of bush fire	velmi energický, odvážný	очень энергичный, жизнерадостный, отважный, мужественный
kentish fire	bouřlivý potlesk	бурные аплодисменты
miss fire	nedosáhnout cíle	не достичь цели, не дать желаемого
on fire	někdo se zápałem, nadšením	одушевленный, проявляющий рвение,

		усердие, гнев
on the fire	v procesu utváření se; vznikající	в работе, в процессе становления
pull somebody out of the fire	zachránit někoho	спасти кого-либо, выручить кого-либо из беды
save something out of the fire	zachránit před zničením	спасти что-либо от уничтожения, разрушения
set fire to somebody	zaujmout, nadchnout někoho	зажечь, воспламенить кого-либо, разбудить воображение
catch fire	rozčítit se, rozohnit se	вспыхнуть, загореться, вспылать

Пříloha 4: Frazeologizmy s komponentem *воздух / air*

Úplné nebo částečné ekvivalenty

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
носиться в воздухе	be in the air
(строить) воздушные замки	(build) castles in the air
быть в эфире	be on the air

Relativní ekvivalenty

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
раствориться в воздухе	disappear into thin air
сотрясать воздух	rend the air
в воздухе пахнет порохом	sense something in the wind
walk upon air	ног под собой не чуют

Frazeologické analogy

S komponentem v ruštině

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
бросать в воздух шапки	be like a child with a new toy
нужен как воздух	just what the doctor ordered
сотрясать воздух	talk to a brick wall
(строить) воздушные замки	(build) castles in Spain
взлетать на воздух	disappear like a puff of smoke
колебать воздух	it's like flogging a dead horse
продавать воздух	be a good salesman
делать деньги из воздуха	make money on something make a packet out of something

S komponentem v angličtině

anglický frazeologismus	ruský frazeologismus
fish in the air	толочь воду в ступе
be up in the air	выйти из себя
come up for air	прийти в себя
take the air	задать стрекача
assume airs	обращаться с кем как мачеха

Neekvivalentní ruské frazeologizmy

ruský frazeologismus	význam frazeologizmu v češtině	význam frazeologizmu v angličtině
воздух чистый	vzduch je čistý	eliminate confusion, dispel controversy or emotional tension
поднимать на воздух	vyhodit do vzduchu	to blow up something

дышать воздухом	nasávat atmosféru	feel the atmosphere
перевозит воздух	jezdit s prázdným vozem	go with not fully loaded capacity of vehicle
воздухом подбито	o příliš tenkém kabátu bez podšívky	slim coat without lining
дышать одним воздухом	dělit se o střechu nad hlavou	share with someone roof over your head

Neekvivalentní anglické frazeologizmy

anglický frazeologismus	význam frazeologizmu v češtině	význam frazeologizmu v ruštině
airs and graces	chovat se jako náfuка	манерность, жеманство, напыщенные манеры, высокопарный слог
put on the air	vysílat v rádiu	передать, транслировать по радио
go off the air	ukončit vysílání v rádiu	закончить радиопередачу
clear the air	uvolnit atmosféru	разрядить атмосферу, удалить недоразумение
keep somebody in the air	udržovat někoho v nejistotě, v očekávání	держатъ кого-либо в состоянии неуверенности, ожидания
leave in the air	neukončit práci, nechat ji rozdělanou	оставить что-либо незаконченным, нерешенным
make the air blue	mluvit sprostě, mít vztek	ругаться, сквернословить
saw the air	máchat rukama, silně gestikulovat	размахивать руками, сильно жестикулировать
take air	stát se známým	получить огласку, стать общеизвестным
with the air of finality	vše je hotové, ukončené	с таким видом, что все

		кончено, решено
hot air	přehnané řeči, kecy	пустая болтовня

Пříloha 5: Frazeologizmy s komponentem *земля / earth*

Úplné nebo částečné ekvivalenty

ruský frazeologizmus	anglický frazeologizmus
рай на земле	paradise on earth
между небом и землей	between heaven and earth
сравнивать с землей что	raze something to the ground

Relativní ekvivalenty

ruský frazeologizmus	anglický frazeologizmus
земной рай	paradise on earth
спускаться с неба на землю	come back down to earth
сметать (стирать) с лица земли	raze something to the ground
ни пяди земли не уступить	not yield an inch
мать сыра-земля	mother earth
заставить кого-либо спуститься с небес на землю	bring somebody back down to earth
упасть с небес на землю	get back down to earth

Frazeologické analogy

S komponentem v obou jazycích

ruský frazeologizmus	anglický frazeologizmus
исчезать с лица земли	as if the earth had just swallowed him up

S komponentem v ruštině

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
будто к земле прирос	stand there like a pillar of salt
стоять на земле	have both feet on the ground
лежать (покоиться) в земле	push up the daisies
на земле не валяется	be worth one's weight in gold
не жилец на земле	be at death's door
предавать кого, что земле	lay someone to rest
ложиться в землю	depart this world
витать между небом и землей	have one's head in the clouds
на аршин под землей видеть	be as watchful as a hawk
будто из-под земли вырос	appeared out of the blue
хоть из-под земли достань	whistle up something out of nowhere
как небо и земля	different as chalk and cheese
будто сквозь землю провалился	disappear into thin air
зарывать (закопать, схоронить) свой талант в землю	hide one's light under a bushel
копытом землю рыть	work like black
поливать потом землю	work like nigger (horse)
пропахать носом землю	bite the dust
соль земли	the spice of life
за тридевять земель	beyond the seven seas
бежать будто земля (под ногами) горит	he's going hell for leather
земля горит (загорелась) под ногами	as if he had a lighted cigarette up his arse
земли под собой не чуют (не слышат)	it's like being in heaven

S komponentem v angličtině

anglický frazeologismus	ruský frazeologismus
be back down to earth	стоять на реальной почве
go to earth	залечь на дно
cost the earth	стоит денег как грязи

Neekvivalentní ruské frazeologizmy

ruský frazeologismus	význam frazeologizmu v češtině	význam frazeologizmu v angličtině
под землей найти кого, что	najít někoho, něco stůj co stůj	find someone (something) at any cost
идти на край земли	jít na kraj světa	to go someplace very far away
на краю земли	být někde v Tramtárii	to be at someplace very far away
хоть на край земли	tam, kde lišky dávají dobrou noc	to go someplace very far away
чуть от земли видно	je malinkatý jako mravenec	something that is very small
пуп земли	pupek světa	someone who thinks that he 's most important person
считать себя пупом земли	cítit se jako pupek světa	feel like someone very important
вернуть на землю кого	vrátit někoho na zem	get someone back to the ground
земля уходит из-под ног	půda mu ujíždí pod nohama	someone's position is becoming extremely tenuous, unstable
как земля носит кого	že ho ještě zem nosí	it's a wonder the earth doesn't open and swallow him
земные блага	pozemské statky	material things or luxuries

		that help to provide for one's bodily comfort
--	--	---

Neekvivalentní anglické frazeologizmy

anglický frazeologizmus	význam frazeologizmu v češtině	význam frazeologizmu v ruštině
of the earth	přizeměný, držící se blízko země	земной, приземленный
on earth	propáníčka	же, просто, только, наконец, все-таки
run to earth	vyslédit, najít někoho	выследить, разыскать, обнаружить кого-либо

Příloha 6: Frazeologizmy s komponentem *ветер* / *wind*

Úplné nebo částečné ekvivalenty

ruský frazeologizmus	anglický frazeologizmus
как ветер (быстро)	like the wind
отнять ветер у какого-либо судна	take the wind out of somebody's sails
мчаться как ветер	go (run) like the wind
Каким добрым ветром вас занесло сюда?	What good wind brings you here?
ветер и непогода	wind and weather
ветер перемен	the wind of change
против ветра	into the wind
посеять ветер и пожать бурю	sow the wind and reap the whirlwind
второе дыхание	second wind

Relativní ekvivalenty

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
по ветру	down the wind
откуда ветер дует	which way the wind blows
с попутным ветром	off the wind
носиться в воздухе	in the wind
перевести дух	recover one's wind

Frazeologické analogy

S komponentem v obou jazycích

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
прямо против ветра	in the wind's eye
идти насколько возможно против ветра	sail close to the wind
открытый всем ветрам	to the four winds

S komponentem v ruštině

ruský frazeologismus	anglický frazeologismus
бросать деньги на ветер	throw money down the pan (out of window)
в карманах ветер гуляет	not have two ha'pennies for a penny (to rub together)
бросать слова на ветер	talk to a brick wall
без ветра качает	feel (be) weak in the knees
не в бровь, а в глаз	between wind and water

S komponentem v angličtině

anglický frazeologismus	ruský frazeologismus
fly to the winds	рассеяться как дым

gone with the wind	
it's an ill wind that blows nobody good	нет худа без добра
scatter to the four winds	разлететься на все стороны
whistle for a wind	ждать у моря погоды
whistle somebody down the wind	махнуть на кого-либо рукой
be in the wind	заложить за галстук
stand foursquare to all the winds of	не отступить ни на вершок
put the wind up somebody	нагонять страх
catch wind of	разобраться в чем докопаться до сути дела
raise the wind	набивать карман (на)греть руки
sound in wind and limb	он здоров как бык цел и невредим

Neekvivalentní ruské frazeologizmy

ruský frazeologizmus	význam frazeologizmu v češtině	význam frazeologizmu v angličtině
бросать на ветер	vyhazovat do větru	to spend (money), fritter away (one's fortune) to no purpose, senselessly
ветер в голове	lehkomyšlný člověk	light-minded, frivolous people (often said by older people when characterizing the young)
какой ветер занес	kde se vzal, tu se vzal	what caused someone to come to a certain place? (often used to express surprise when meeting someone unexpectedly)

Neekvivalentní anglické frazeologizmy

anglický frazeologismus	význam frazeologizmu v češtině	význam frazeologizmu v ruštině
go down the wind	upadat, klesat	находится в состоянии упадка
broken wind	plicní choroba u koní	запал (у лошади)
throw something to the wind	zapomenout na něco, přestat něčemu věnovat pozornost	забыть о чем-либо, отбросить всякую осторожность
gain the wind of	nalézt něco, dosáhnout něčeho	обнаружить, заприметить, наблюдать, достичь,...
get the wind up	vylekat se, dostat strach	испугаться, струсить, струхнуть, переполошиться
hang in the wind	být nerozhodný, pochybovat	колебаться, сомневаться, не знать, на что решиться
knock the wind out of somebody	uhnat, uštvat, unavit	утомить, загнать кого-либо
lose one's wind	zadýchat se, zalknout se	запыхаться, задохнуться
wind in the head	bez fantazie	пустое воображение

ANOTACE

Příjmení a jméno: Žouželka Marek

Fakulta: Filozofická fakulta

Katedra: Katedra slavistiky

Název: Přírodní živly v ruských a anglických frazeologismech

Vedoucí práce: prof. Ludmila Stěpanova, CSc.

Počet znaků: 106 963

Počet příloh: 6

Počet titulů použité literatury: 23

Klíčová slova: frazeologie, frazeologismus, frazeologický ekvivalent, přírodní živly

Charakteristika práce: práce vysvětluje pojmy jako: frazeologie, frazeologismus, obsahuje klasifikaci frazeologizmů s názvy živlů, jejich vlastnosti, funkce. Je tu popsána česká, ruská a anglická frazeologie. Dále jsou klasifikovány a popsány jednotlivé frazeologizmy, jsou k nim přiřazeny ekvivalenty, dvojice frazeologizmů jsou srovnávány. Frazeologizmy jsou děleny do skupin podle obsaženého komponentu-názvu živlu a dále podle míry ekvivalence. Z výsledků bádání jsou vyvozeny závěry.